

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **697**

B. Luiten

De sleutels en het
Koninkrijk

MEDITATIEF **700**

B.C. Buitendijk
Maranata!

WANDELEN MET GOD **701**

J.T. Oldenhuis
Sjekkje en Stickje

ACHTERGRONDEN **703**

H. Veldman
Reformatoren over
Romeinen 7

EVANGELISATIE EN ZENDING **709**

A.S. van der Lugt
God en de menselijke
culturen

AAN DE BROEDERWEG **714**

C.J. Smelik
Welkom aan drs. I.D. Haarsma

SYNODE-IMPRESSIES **715**

Peter H. van der Laan
Het begon in Dordrecht

en verder...

Kleintje
Meegelezen
Uit de kerken

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

DE SLEUTELS EN HET KONINKRIJK

Soms hoor je mensen zeggen: 'Straks bij de hemelpoort zal je niet worden gevraagd bij welke kerk je hebt gehoord'.

Nu gaat het mij vandaag niet zozeer om het **domme** in deze uitdrukking. Alsof je op deze manier het belang van de kerkkeus even van tafel kunt vegen!

Maar ik wil een ander aspect naar voren halen. Namelijk, of het inderdaad zo is, dat wij 'straks' pas voor de hemelpoort staan.

Gaf Jezus ons niet hier en nu de sleutels om de poorten van zijn Rijk binnen te gaan?

Ook maak je het mee, dat de bediening van de sleutelmacht van de kerk meteen wordt opgevat als 'afhouding van het avondmaal'. Negatief dus.

Hoe komt dat toch?

Wat zijn poorten?

Jezus belooft aan Petrus, dat de poorten van het dodenrijk de gemeente niet zullen overweldigen.¹

Wat moeten we ons daarbij voorstellen? Zijn poorten gevaarlijk? De bedoeling is duidelijk: dit is beeldspraak. We moeten kennelijk denken aan de poorten van een stad. Als die dicht zijn, kom je er nooit in. Maar gaan ze open, dan komt er van alles naar buiten. Zo kunnen sterke poorten een grote dreiging vormen. Want je mag vermoeden, dat daarachter een machtig leger schuilt. Als dat naar bui-

ten komt om je te bestrijden, is de kans groot dat je het niet redt. Op die manier spreekt Jezus over poorten van het dodenrijk. Van alles **komt daaruit** naar buiten: allerlei **vormen** van **geweld** en bloedvergieten, maar **ook** van verleiding en geestelijk bederf. Verder is **ook** te denken aan hongersnood en **dodelijke ziekte**, aan **een** ernstig ongeval en blijvende invaliditeit. Met het oog op al deze situaties doet Jezus de duidelijke **toezegging**: het **zal u niet** overweldigen. Een schitterende belofte! Wat ons **ook** overkomt, niets zal ons **scheiden** van Gods liefde in Jezus Christus, onze Heer.

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJHE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DESNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cdmre B.V.,
Postrekering 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten
f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 144,50 per jaar (zoeppost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonne-
ment vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Tegelijkertijd leren wij, dat **deze** poorten bepaald geen toekomst zijn. Jezus spreekt met het oog op **situaties** in het **leven** van vandaag. De poorten van het dodenrijk zijn volop **herkenbaar** in de actuele **realiteit**. Dat zal met de poorten van het hemelrijk dan wel niet veel anders zijn.

Sleutels van het Hemelrijk

Nadat Jezus het heeft gehad over de poorten van het dodenrijk, spreekt Hij in één adem verder over de sleutels van zijn Koninkrijk. Nog steeds dezelfde beeldspraak dus. En daardoor volstrekt duidelijk.² Hij laat ons zien, dat er ook andere poorten zijn dan die van het dodenrijk. En Hij geeft ons de sleutels om die open te doen. Dm komt er heel wat anders naar buiten dan dood en verderf. Hemelse legermachten, ontelbare engelen volbrengen Gods wil en legeren zich rondom de gelovigen. Deze sleutels bevatten dus een enorm voorrecht. Zij zijn de toegang tot God en zijn Koninkrijk. Het gebruikmaken van die sleutels betekent, dat je voortdurend onder bescherming staat vanuit de hemel. Dat heeft dus ook met toekomst niets te maken.

Ieder die belijdt dat Jezus de van God gezonden Christus is, heeft vandaag de sleutel in handen om tot Gods troon te gaan. Hij wordt ook aangespoord om dat vrijmoedig te doen. Het leven van een gelovige is een gebedsleven. In alles mag er rechtstreekse verbondenheid zijn tussen hemel en aarde, in de naam van Jezus.

Hoe kan het dan toch, dat de sleutelmacht soms gelijk staat met 'afhouding'? Zeker, de sleutels kunnen sluiten. Maar ze zijn gegeven om te openen. En er is niet veel denkkracht voor nodig om te beseffen, dat hier het hart klopt van het kerkelijk leven. De kerk verkondigt Christus, de Zaligmaker, die het leven reinigt, herstelt en recht voor God zet. Zo zwaaien de poorten van het hemelrijk open, voor ieder

die zijn Verlosser aanbidt en zich in geloof aan Hem vasthoudt. De eredienst is er met name ook, om de Naam van de HERE aan te roepen. Zo gaan we samen de poorten binnen en buigen ons voor Gods troon.

Kortom, ook dit is actuele realiteit. Ieder, die denkt dat de poorten 'straks' pas komen, vergist zich zeer. Binnengaan moet je nu doen. Wie 'nu' niet gaat, moet niet hopen op een 'straks'.

Tegelijk leren we, dan juist daarom de kerkkeus zo belangrijk is. Alleen daar, waar het evangelie ten volle wordt verkondigd, worden de sleutels gehanteerd die Christus ons gaf. Wanneer evenwel de blijde boodschap wordt verdraaid of verlaagd tot een mensenwoord, klinken er wellicht nog wat waardevolle gedachten, maar de hemelpoort gaat daardoor niet open.

Zoek eerst het Koninkrijk van God

Een bemoedigende aansporing werd tot een bekend lied: 'Zoek eerst het Koninkrijk van God'. Betekent dat een levenslange zoektocht, om aan het eind het Koninkrijk te vinden? Wat is dat 'zoeken' eigenlijk, vraagt dat veel energie en volharding?

Ongetwijfeld hebben deze woorden alles te maken met de richting van ons leven. Ze bepalen ons bij de vraag: 'waarvan is uw hart vol?' Het zoeken van de volken der wereld gaat uit naar eten en drinken, maar wij zullen het Koninkrijk zoeken.³ Dit zegt iets over het doel dat je nastreeft.

Maar toch, hoe waar dit ook is, het gaat aan de eerste betekenis voorbij. Want Jezus formuleert deze aansporing in het kader van de bezorgdheid 'Maak u dan niet bezorgd, zeggende: wat zullen wij eten, of wat zullen wij drinken, of waarmee zullen wij ons kleden?'⁴ Daarbij wijst Hij om Zich heen, naar de vogels en de bloemen, hoe die vanuit & hemel worden verzorgd.

Zodoende is de allereerste invalshoek van 'Zoek eerst het Koninkrijk van God' de aansporing, om in situaties van zorg en gevaar naar de troon in de hemel te gaan en het vertrouwen te stellen op de trouwe Heiland. De volken blijven maar zoeken naar eten, drinken en kleding; wie heeft, heeft nooit genoeg, en wie niet heeft, heeft geen rust. De heiden zoekt zelf zijn leven veilig te stellen, zonder op die manier ooit te vinden wat hij zoekt. Maar zo niet wie gekocht en betaald is met het bloed van het Lam, Wij zullen concreet rekenen op zijn hulp, en dat niet in de allerlaatste plaats, wanneer uiteindelijk geen mensenhulp meer baat. Nee, eerst & weg gaan naar de poorten van het machtig Koninkrijk, en pas daarna en in dat kader de hulp zoeken van mensen.

Ook op die manier wordt benadrukt hoe dichtbij het Koninkrijk eigenlijk is, in plaats en tijd. Het is niet ver weg en het is geen toekomst. Ook is de toegang niet afhankelijk van de dienst van mensen, van pausen en bisschoppen, zoals lange tijd werd gedacht. Nee, ieder die de Schrift open doet in de binnenkamer, en zo Christus ontmoet en gelooft, gaat binnen door eeuwige poorten en wordt voorzien van de meest doeltreffende hulp in leven en in sterven.

Vandaar de dringende aansporing deze poorten in de praktijk van het leven niet voorbij te lopen, en vooral ook niet in de spannende momenten.

Gesloten poorten

Maar, zal iemand zeggen, de sleutels kunnen toch ook sluiten? Dat betekent dan toch, dat iemand de toegang de sacramenten wordt ontzegd, met als betekenis dat hij buiten het Koninkrijk staat?

Inderdaad. Maar wanneer gebeurt dat? Zoiets vindt plaats, wanneer de persoon in kwestie zelf stelselmatig weigert de poorten werkelijk binnen te gaan. Een naam-christen bijvoorbeeld, zit 's zondags in de

kerk, maar heeft zijn Heiland niet echt nodig. Voortdurend leeft hij Hem voorbij, op zijn werk en bij zijn ontspanning, op school en tijdens & verkering. Allerlei wegen worden zelf gekozen en door het eigen geweten goedgepraat. Zo iemand loopt vroeg of laat aan tegen gesloten poorten. Met de bedoeling, dat hem duidelijk wordt waar hij mee bezig is. Als je toch nooit binnengaat, kan de toegang net zo goed gesloten worden.

Er zijn er, die van jongsaf zijn grootgebracht bij het evangelie. Toch hebben zij n.w.t. de tijd om echt tot Jezus te gaan. Anderen denken, dat zij een leven met God kunnen combineren met het overtreden van zijn geboden. Er zijn vele manieren waarop een mens zichzelf voor de gek kan houden, door van zichzelf te denken dat hij gelooft, terwijl hij intussen leeft als een solist zonder God. Dan is het alleen maar heilzaam, wanneer de sleutel ook eens de andere kant op draait. Dat lijkt een harde maatregel, maar in feite wordt men alken maar zichtbaar gemaakt wat iemand zelf aan het doen is. Dan zal diegene mmten klaarkomen met & vraag, of hij dit nu echt wil of dat hij zijn leven veranderen zal.

Maar intussen is nu wel duidelijk, dat de poorten en de sleutels zelf daarvan niet minder uitnodigend worden. Ze zijn er om binnen te gaan, met vrijmoedigheid. Ten allen tijde wordt daartoe aangespoord! Alleen tegen misbruik wordt gewaakt.

Daarom is het niet terecht wanneer de 'sleutel' de klank heeft van 'afhouding'; de juiste toon is 'toegang'.

Nu is het de tijd om binnen te gaan. En om elkaar aan te sporen de vrijmoedigheid daartoe niet te verliezen.

¹ Mt. 16 : 18.

² Mt. 16 : 19.

³ Lk. 12 : 22-34; Mt. 6 : 25-34.

⁴ Mt. 6 : 31.

⁵ Hebr. 10 : 19 en 35.

Kleintje

R. ter Beek

REUZENVLO

De tocht naar huis op vrijdagmiddag. De mengeling van vermoeidheid en opluchting na vier dagen synode maakt verschil. De drukte op straat ook. Als ik het fietspad uitdraai bij het Revis College, val ik in het geloei van het vrijdagse verkeer. Vooral het licht maakt het anders. Normaal ben ik tussen tien en elf uur's avonds onderweg naar huis. Nu is het half vier in de middag.

De gemeente Capelle stulpt langs de Rooseveltlaan een stukje over de snelweg. Tussen het Barbizonhotel en het fietspad ligt een grote vijver. Links broedt een fuut aan de rand van wat riet.

Het is stormachtig. Het water is beweeglijk. Een golf trekt 10 meter met me op. Het kan de wind niet zijn. Ik wacht even. Het is de hekgolf van een jonge fuut. Mijn eigen kinderen hadden bij het onderwater zwemmen ook moeite met de diepgang.

Toen ik met de twee jongsten terugkwam uit Berg en Dal, liepen we vanaf metrohalte Schenkel over de brug tussen Rotterdam en Capelle. We keken even in de vaart. Helder water. Bij de oever wild gewoel. Een futenjong krijgt duikles. Het zet zich met rukken slagen af tegen de oppervlakte. Van bovenaf gezien een enorme watervlo.

MARANATA!

1 Kor. 16 : 22

Na afloop van de dienst kwam ze met haar vader naar me toe. Ze was heel nieuwsgierig geweest naar de preek. Want de tekst had haar aangesproken. Het was maar één woord: 'Maranata!' Ze had het een beetje anders verstaan. Ze dacht dat het zou gaan over: 'Hakuna matata'.

'Maranata!' Dat woord kende ze eigenlijk niet. Maar het devies dat de jonge Simba in *De Leeuwenkoning* meekrijgt kon ze wel zingen. Ik werd getroffen door deze opmerking. Het gaat om twee vreemde uitdrukkingen die een levensrichting wijzen. De ene is in korte tijd wereldberoemd geworden. De andere dreigt vergeten te worden.

Hakuna matata!

Veel kinderen en volwassenen hebben de wereldwijd bekende tekenfilm *De Leeuwenkoning* gezien. Prachtige beelden en onvergetelijke muziek maken, dat je het verhaal niet gauw vergeet. Een leeuwenvelp moet vluchten voor zijn gemene oom. Die heeft Simba's vader, de koning, de dood in gedreven. Hij is erin geslaagd het rijk in zijn macht te krijgen. Simba's toekomstdromen zijn vervlogen. Hij durft nooit meer naar huis te gaan. Want zijn oom heeft hem de schuld gegeven van het ongeluk dat zijn vader overkwam. Simba is uit het rijk verdreven.

Het verleden draagt hij als een loden last met zich mee. Hij kan het niet van zich afschudden. Hij voelt zich schuldig en ellendig.

Dat mag hij niet doen. Van zijn nieuwe vrienden leert hij anders denken. Hij moet niet bij de pakken neerzitten. Twee woorden kunnen zijn leven veranderen. 'Hakuna matata.' Maak je geen zorgen. Dat is een levenskijk voor de praktijk. Zorg maar dat je geniet. Als dat je lijfspreuk is, dan kun je het leven aan. Vergeet het verleden. Bekijk de dingen van de zonnige kant. Kop op, je redt het wel! 'Hakuna matata!' Die woorden vergeet je niet snel als je de film gezien en de muziek gehoord hebt. 'Maak je geen zorgen!' De boodschap spreekt ook wel aan. Wie zou er niet willen, dat je nare ervaringen in het verleden zomaar achter je kon laten?

'Maranata!'

Dit woord zou je de lijfspreuk kunnen noemen van de kerk. In de praktijk wordt het woord amper gebruikt. Maar het is een samenvatting van onze kijk op het leven. We belijden ons geloof: 'Onze Here is gekomen'. Dat is een feit. We kunnen ons de geschiedenis niet denken zonder Hem. Je kunt je eigen leven niet losmaken van Hem. Hij is gekomen in deze wereld. Hij bracht de verlossing van de dood. Hij is ook opgestaan en naar de hemel gegaan.

Wie voor deze Koning leeft, heeft toekomst. De Leeuw van Juda heeft de dood overwonnen. Hij zal alle zorgen en onrust wegnemen. Dat zet ons leven in een nieuw licht.

Wij hebben schuld aan onze ellende. Wij hebben onze zorgen als het erop aan komt aan onszelf te wijten. Dat is niet de laffe leugen van

B.C. Buitendijk

M meditatief

een gemenerik. Dat is het Woord der waarheid over ons boze ik. Een terugblik op het verleden zou je de moed benemen. Wie durft er nog verder als hij zijn fouten ziet?

Wie verder terugkijkt, krijgt nieuwe moed. Want onze Here is gekomen. Om ons van de schuld te bevrijden. We zitten niet aan ons verleden vast. Nu regeert Hij als de eeuwige Koning. Hij zorgt voor zijn kerk. Hij kent al zijn onderdanen en overziet de eeuwen.

Daarom kennen we ook dat krachtige gebed: 'Maranata!' Het is de samenvatting van al onze gebeden: 'Onze Here, kom!'. Want we weten, dat het rijk van de Koning geen einde hebben zal.

Wij hoeven niet te denken dat wij het hier voor elkaar moeten krijgen. We kunnen ook niet lusteloos en werkeloos afwachten. We mogen als christenen leven en als kerken bezig zijn vanuit het Maranata. Dat woord mag ons leven stempelen. Het zal onze gedachten bepalen, onze plannen beheersen, onze gangen richting geven, onze woorden kenmerken. Maranata! Een woord dat je niet mag vergeten.

W wandelen met God

Vreemde woorden, boze wereld

Het sjekkie kennen we allemaal. Het stickie **niet**. 't Is geen woord dat veel onder ons **wordt gebruikt**, **denk** ik. Het is meer iets van buiten de deur, over de **muren van** ons beveiligd bestaan, een **'vreemd'** **woord** dat niet binnen **onze** codes past. **Toch waait het** zo nu **en dan over**. De geur van de boze wereld kleefteraan. We **praten** er ietwat gedempt over, zoals je praat over iets wat niet **mag**. Taboe. Nooit doen.

Intussen is het woord **bekend**. En vele andere woorden **ook**. Joint en grass en high en kick en stoned en stuff en **stickie**. Wellicht **niet** onder de lezers van **deze** krant. Maar wel bij velen van **hun kinderen**. Maar ja, die bereiken we nu eenmaal niet via de kolommen van **De Reformatie**, denk ik. We zouden dat wel willen, **juist** in deze rubriek. Zou het misschien toch zo zijn, dat **we** alsmaar door in deze rubriek schrijven voor lezers die het toch niet lezen? Die gedachte **verontrust** me wel eens bij het **schrijven** van deze artikeltjes. Maar goed, **terug** naar het **stickie**: ik heb wel eens gevraagd aan catechisanten of ze in hun directe omgeving wel lui kenden die **'gebruikten'**. **Sommigen**, meer dan ik dacht, zeiden van **wel**. Of ze **dan ook** wel wisten waar het 'spul' te verkrijgen was. Niet moeilijk, was de reactie. Wat **wouden ze doen** als ze een vriend of een vriendin **met een joint** zagen? Tja... **Zouden ze** wei weten bij wie ze dan terecht konden **met** zo'n mededeling? Dat bleef wat hangen. **Eén vroeg**: is het dan zo erg eigenlijk?

Erg?

't Valt allemaal wel mee, lees ik. Het aantal **gebruikers** van **harddrugs** groeit **niet**. Het blijft ongeveer op het **niveau van 1980**. Er zijn 'maar' 25.000 verslaafden aan harddrugs in Nederland en dat is 'maar' 1,8 promille op de hele bevolking van 15 miljoen. In Frankrijk is dat 2,4 promille en in Portugal 4,5. De stepping stone-theorie – dat softdrugs bijna altijd de opstap zijn naar harddrugs – wordt als gelogenstraft afgewezen. Het aantal harddrug-verslaafden onder de 21 jaar is relatief laag in Nederland en het blijft afnemen. De cijfers van Aids-gevalen onder verslaafden steken ook **betrekkelijk gunstig af tegen vergelijkbare cijfers in het buitenland**.

Op het vlak van de **softdrugs** liggen de zaken ietwat anders. **Dan gaat** het om cannabis-producten: hasjen marihuana. Dat is de wereld van de stickies en de joints. Men spreekt van 675.000 gebruikers in Nederland. **Sinds 1970** is een **stijging** te zien. De trends worden mee bepaald door de modes in internationale **jeugdculturen**. En de werkloosheid heeft ook zijn invloed. Het gebruik is overwegend recreatief van aard. De **verslavingsaard** wordt laag genoemd. En de risico's niet onaanvaardbaar. Het gebruik is niet strafbaar in Nederland. Het bezit wel. De handel ook. **En de teelt** eveneens. Er wordt veel **ge**teeld in ons land. De **know-how** van de **tuinbouw** en kas-teelt heeft de teelt van het zogenaamde nederwiet bevorderd. Men schat dat er 50.000 **huistelers zijn**, goed voor 50.000 kilo per jaar, voldoende om aan de binnenlandse vraag te voldoen. **Er worden grote manifesta-**

ties gehouden waarbij **men** de volledige handleidingen en het uitgebreide instrumentarium van dichtbij kaai bekijken en kopen. **En** het Nederlandse 'spul' is geliefd. Want men is erin geslaagd om het THC-gehalte (**dat** is de stof die bepalend is voor de 'verruimende werking' in de **drug**) te vergroten. Is 8% normaal, **men heeft** nederwiet aange troffen met 20%. De handel **floreert** dan ook. Niet **alleen in de gedoogde coffeeshops** (ca. 1100) ook illegaal. **Uiteraard**. Men schat dat er per jaar voor 800 miljoen **omgaat**. Veel **wordt** doorverkocht. Holland is de **gateway to Europe**. Hoeveel ook wordt opgespoorden vernietigd (in 1994 43 ton hasjen en 195 ton marihuana en een half miljoen nederwietplanten) de marktvoorziening in Nederland bleef onverminderd **ruim**.

Beleid

Ik heb al deze **gegevens en cijfers ontleend aan de Nota Drugbeleid 1995**. De toon is ietwat geruststellend: het valt wel mee in vergelijking met andere landen, de verslavende **werking** is niet zo sterk, het **beleid van de regering** heeft redelijke resultaten, **het** circuit van de softdrugs en de **harddrugs** is gescheiden gebleven, er wordt veel gedaan aan preventie etc. Maar ik lees **ook**: er **zijn** wel degelijk gevaren **verbonden aan het gebruik** van cannabis met **name voor jongeren**. De wetenschappers weten nog helemaal niet **precies wat & gevolgen op de lange duur zijn**. Maar dat we kunnen uitgaan van **schadelijke gevolgen**, is wel **zeker**. Het teergehalte van een joint ligt zes keer hoger dan dat van een gewone **sigaret**. Het heeft **ook** veertig jaar geduurd

voor we goed wisten wat de gevolgen van roken waren. Alcohol is oplosbaar in water en wordt binnen 24 uur afgevoerd uit het lichaam. Maar THC blijft weken opgeslagen en kan zelfs lange tijd daarna nog gevolgen hebben. Ik lees: 'Bijzondere aandacht verdient de uitwerking op scholieren. Vast staat dat incidenteel gebruik weliswaar weinig problemen geeft, maar dat dagelijks cannabis-gebruik het leveren van goede schoolprestaties bemoeilijkt. Het zou wenselijk zijn indien meer kennis beschikbaar kwam over de ervaring van scholen met het gebruik van softdrugs door leerlingen. Belemmeringen hiervoor zijn de beduchtheid van de leiding en de besturen van scholen voor de reputatie van hun school, en van ouders en opvoeders voor de aantasting van & privacy van de betrokken leerlingen. Meer openheid hierover is gewenst'.

Actueel?

Is dit allemaal eigenlijk wel actueel voor ons? Zou het niet zo zijn dat dit alles toch nog wel een beetje buiten onze muren blijft? Misschien wel. Maar toch. Wie soft omgaat met deze soft zaken zal zijn hoofd vroeger of later hard stoten, gelijk het geval is met nicotine en alcohol. Daarmee zijn we ook soft begonnen. En hoe moeilijk blijkt het nu, ook onder ons, om k-sluiten te nemen om de gewoontes te veranderen. Wie zich daarvoor sterk maakt, krijgt al gauw een naam. Dat toontje van 'het valt wel mee' breekt je altijd op. Met andere woorden: laten we de zaak

scherp stellen. En adequaat reageren. En programma's opstellen. En duidelijk beleid voeren. En laat er in eigen kring met goed materiaal preventief gewerkt worden. Acties van scholen. Meldpunten. Begeleiding. Ook al 'valt het nog wel wat mee'. Gelukkig dan. Maar het blijft niet meevallen. De gegevens en de cijfers betekenen dat de wereld van de drugs van alle kanten toegankelijk is. Ook als wij ouderen er nog steeds ietwat besmuikt over praten. Ik heb nog een tweede opmerking: in genoemde nota lees ik ook de volgende zin: 'Zowel het gebruik van nicotine als van alcohol eist uit het oogpunt van volksgezondheid in Nederland evenals trouwens elders in de Westerse wereld een onvergelijkbaar veel hogere tol dan het gebruik van alle onder de Opiumwet vallende drugs bij elkaar'. Ik denk ook: wie niet rookt, loopt uiteraard heel wat minder risico ooit bij het stickie terecht te komen, dan wie wel rookt. Het is best meer dan één stap van het sjekkie naar het stickie. Maar zouden de vaders die deze rubriek wel lezen, eens willen denken aan hun kinderen die dit niet lezen? En zouden ze zich eens willen afvragen waar de echte preventie begint? Ben je zo tegen het stickie? Begin dan eens af te blijven van het sjekkie.

U UIT DE KERKEN

Beroepbaar¹

Kandidaten:

P. Boonstra, Keulsestraat 71,
8262 TV Kampen, ☎ (038)
333 12 50.

A. Krijgsheld, Ripperdadrift 106,
9981 LK Uithuizen, ☎ (0595)
43 43 50.

R. Ijbema, Lelystraat 11, 8265 BA
Kampen, ☎ (038) 332 82 49.

Predikanten:

Th.J. Havinga, De Barrage 5, 9285
SJ Buitenpost, ☎ (0511) 54 16 03.

J. de Wolf, Populierenhof 15, 8091
DR Wezep, ☎ (038) 376 39 48.

Studenten met spreekconsent¹

C. van Dijk, tot 16 september
1996; ☎ (038) 333 08 47.

M.J.C. Blok, tot 16 september
1996; ☎ (038) 332 82 02.

E.G. Kremer, tot 6 oktober 1996; ☎
(038) 332 27 40.

J.J.Th. Doedens, tot 6 oktober
1996; ☎ (038) 331 60 77.

R.J. Meijer, tot 8 februari 1997; ☎
(033) 475 52 62.

J.P. Kruiger, tot 14 maart 1997; ☎
(0341) 55 16 73.

P.H. Vos, tot 28 mei 1997; ☎ (038)
332 41 34.

¹ Nieuwe opgaven en wijzigingen: W.L. de Graaff, ☎ (038) 333 12 01.

Kerkdienstuitzendingen

Datum	Radio/TV	Tijd	Kerk	P	Predikant
16-6-96	Radb	17.00 uur	Geref. Kerk	Onstwedde	ds. J.J. Lof
23-6-96	Radio	17.00 uur	Ned. Geref. Kerk	Doorn	ds. R.R. Ganzevoort
14-7-96	Radio	17.00 uur	Evang. Centrum Berea	Haarlem	J. Pool
21-7-96	Radio	17.00 uur	Chr. Geref. Kerk	Biëzeling	ds. D. Dunsbergen
28-7-96	Radio	17.00 uur	Geref. Kerk Vrijg.	Retranchement	ds. A.M. de Hullu

REFORMATOREN OVER ROMEINEN 7

H. Veldman

Achtergronden

Sinds enige tijd staat Romeinen 7 nogal in de belangstelling bij gereformeerde mensen. Vooral door de 'Amerika-artikelen' in het **Nederlands Dagblad** en de daarop gevolgde lezingen in Amsterdam, Zuidhorn en Putten, van met name ND-redacteur A. Kamsteeg en van ds. H.J.D. Smit. Zo is het thema 'genade en heiliging' in brede bespreking. En als ik het goed geproefd heb, leeft vooral de intrigerende vraag hoe ver een gelovige komt op de weg naar heiliging. Of – met bekende woorden – en hoe het voor gelovige mensen mogelijk is steeds meer 'af te sterven naar de oude mens' en vervolgens steeds meer het beeld van Christus te vertonen 'in ware gerechtigheid en heiligheid'. Gevaarlijke klippen van perfectisme of zelfs perfectisme worden in de discussie aangewezen als 'niet te nemen'.

Centraal in de onderlinge discussie staat de positie die de gelovige mag innemen: hij/zij is gerechtvaardigd – geheiligd – en toch zondaar! Enerzijds heeft hij/zij 'vermaak in de wet Gods' (*Statenvertaling*), anderzijds roept hij/zij uit: 'Ik, ellendig mens!' Dit spanningsveld is boeiend, paradoxaal. Want hoe zit het nu echt met de gelovende mens? Waar is hij nu aan toe? Heeft de zonde nu nog wat te zeggen over hem? Of is hij echt bevrijd van de macht van het kwaad? Staat de gelovige misschien genoteerd als een 'divided self' – een gedeeld wezen? Over dit thema hebben theologen uit alle eeuwen nagedacht. In deze bijdrage wil ik met name de gedachten van de kerkhervormers van de 16e eeuw Luther, Zwingli en Calvijn de revue laten passeren.

Romeinen 7, 14-25 (26)

Ik wil het onderwerp enigszins beperken tot het slot van Romeinen 7. Daarbij beginnen we bij vers 14 en gaan door tot het slot van het hoofdstuk. Dat slot wordt trouwens in verschillende vertalingen niet genummerd als vers 26 maar met vers 25. Het laatste gedeelte van het hoofdstuk wordt dan gewoon gekoppeld aan vers 25. Men zie o.m. de vertaling van Van Leeuwen in de *Korte Verklaring*; ook de door mij gelezen Lutherse, Zwitserse, Franse en Engelse bijbelvertalingen hebben geen 26e vers. Ik kan hiervoor echter (nog) geen verklaring geven. De zaak is misschien ook niet zo belangrijk. De nu door mij bekeken tekstvertalingen laten slechts in een enkel geval verschil van weergave zien.

Waar zo goed als alle edities in vers 14 vertalen met 'vlees' (of 'vleselijk'), is het de vermelding waard dat de *Groot Nieuws*-editie spreekt van 'een mens die van God vervreemd is'. Dat is dus geen echte vertaling meer, meer een gekozen parafrase. In *Het Boek* komt men iets dergelijks tegen, maar daar is men toch dichter bij de woordkeus van de andere vertalingen gebleven; hier staat: 'ik ben een mens van vlees en bloed'. Hier heb ik trouwens wel m'n twijfel of deze uitdrukking wel helemaal in de juiste richting wijst. Immers, het in de bijbel voorkomende begrip 'vlees' heeft twee specifieke aanduidingen, nl.: a. kré-as, d.i. 'vlees' van geslachte dieren (voedsel dus); b. sarx, d.i. 'vlees' in de zin van broos, aards mensenleven; maar ook 'vlees' in de betekenis van zondig, verdorven.

Nu wordt in Romeinen 7 door de apostel Paulus geschreven over 'sarx'. En hiermee is mee vanuit de context te bepalen welke betekenis de apostel aan de term 'vlees' geeft. In Romeinen 7 gaat het om het aardse mensenleven in zijn zondige werkelijkheid (Joh. Francke). 'Wandelen naar het vlees' wil zeggen dat de mens onder de macht van de zonde leeft. De gelovige wordt van deze macht door Christus bevrijd. Om nu te stellen dat de mens bevrijd wordt van de banden van 'vlees en bloed' (zoals *Het Boek* doet veronderstellen), lijkt het me beter dat men in de toch al parafraserende weergave van 'sarx' de zondige aard van het mensenleven had moeten benadrukken.

Verder spreekt Paulus enkele keren over een 'wet'. In vers 14 heet de wet 'geestelijk'; hier wordt ge-

doeld op de Wet van God, **samen-gevat** in de Tien Geboden. Maar in **vers 23 wordt** over de 'wet' in andere zin gesproken, nl. als regel (**ook** in **vers 21**), macht, dwang, hier **doelt** hij op de 'wet der zon- &'. De **tegenstelling** tussen deze beide 'wetten' komen we dan tegen in het slot van **Romeinen 7**.

Nog **één** punt wil ik **ook** even **aan-**stippen. De aanduiding van '**ver-**stand' (o.a. in vers 23 en 26) kan **men** in de *Leidsche* Vertaling tegenkomen als 'rede'. Daarmee kan men ongewild terechtkomen in de sfeer van het humanisme en rationalisme, waar **men** een 'onbedorven kern' in de mens **meent** te ont-waren. **Luther** vertaalt echter met 'gemoed' en **s p e k t** daar **van** de 'inwendige mens' (**vers 22**); dat betekent bij hem 'de **geest** uit genade geboren die in heiligen **strijdt** tegen het uiterlijke **d.w.z.** rede/verstand, zin en **alles** wat **in** de **natuur** van de mens zit'.

Wie is er in Romeinen 7 aan het woord?

Het antwoord op de hierboven vermelde vraag is niet **alleen** maar van '**gewoon**' belang, dus voor een juist zicht **op** de totale betekenis **van** dit Schriftgedeelte, **maar** heeft **ook** iets te zeggen over de mogelijke consequenties t.a.v. de visie op de mens en **zijn** natuur.

Wie aanneemt dat hier **een** persoon spreekt die niet behoort tot de **kring** van **Gods Verbond** – **een** onbekeerde zondaar –, die zal zich bij de tekst van **Romeinen 7** in allerlei **exegetische bochten** moeten **wrin-**gen om een enigszins acceptabel beeld te geven van de strijd die hier beschreven **wordt**. Hij **zal** al vrij gauw terechtkomen bij **opmerkin-**gen als 'er **zit** nog wel een g& kern in de mens' en 'ik kan het ook niet helpen dat ik zo ben als ik **ben**'. Hij krijgt wel oog voor '**zwakheden**' die bij anderen 'zon-den' **heten**. **Maar**, zo **kan** hij **tegen-**werpen 'what's in a name?' Mijn rede kan me **immers** nog aardig op

de **goede** weg houden...

Degenen die hier aan een **onbekeer-**de spreker denken, komen met de tekst **van** vers 22 '**naar** de inwendige **mens** verlustig ik mij in de **wet Gods**' echter vast te zitten. Verlustigen, dat zegt zo iemand natuurlijk niet. **Maar** misschien biedt dieptepsychologie nog een ongedachte mogelijkheid. Die boort 'bronnen in de mens' aan die men nooit had vermoed...

Nu is uit de geschiedenis van de **kerk** een **behoorlijke** lijst te **maken** van theologen die aan **zo'n** onbe-keerd iemand denken. We geven de **namen** door die **Steinmetz** in een **boeiend** artikel op een rij **zette**, nl. **Origenes**, **Pelagius**, **Petrus Lom-**bardus, **Nicolaas van Lyra**, **Bernar-**dino Ochino, **Fausto Sozzini** en **Jacopo Sadoletto**. En **als** we **per** **man eens nagaan hoe hij** meent te moeten **spreeken/schrijven** over **rechtvaardigingen** heiliging, dan wordt het in zo goed als alle geval-
len een heel- of half-pelagi-aans/rooms-katholiek verhaal, waartegen ook in de oude **kerk** al uitvoerig is gewaarschuwd!

En bovendien **ligt in de eeuw van** de Reformatie de exegese van **Romeinen 7** als een soort 'bijl aan de wortel' van de **gedeformeerde kerk**. Het is **namelijk** een vast gegeven dat reformatorische predikers **als** **Luther**, **Calvijn**, **Zwingli**, **Bullinger**, **Oecolampadius** en **Melanchthon** overeenstemmen in hun uitleg van **Romeinen 7**, nl. dat hier iemand **aan** het woord is die leeft onder de genadige heerschappij van **Christus**. **Luther** heeft het **sterk** uitgedrukt: '**Zeker**, niemand zal van **zichzelf** verklaren dat hij een ellendig **mens** is, **dan** alleen een **geestelijk** mens.'

Intussen hebben we nog **één** naam niet genoemd: die van **Aurelius Augustinus**. De verandering in zijn opvatting omtrent **Romeinen 7** is markant. En die **geeft** aan hoe **belang-**rijk deze kwestie is. **Augustinus** heeft in **zijn** jongere periode eerst ook gemeend dat in **Romeinen 7** een **onbekeerd** iemand aan het woord **was**. **Maar** hij kwam daar-

van terug! Dat gebeurde onder invloed **van &** strijd met **Pelagius**. Wie de Noordafrikaanse 'kerkvader' **Augustinus ook** maar enigszins kent, **weet** dat hij een fundamentele strijd met **Pelagius** over de erfzonde **heeft moeten** voeren. Tijdens **deze strijd** is **Augustinus** de betekenis van **Romeinen 7** helder **voor** de **geest** komen te staan. Hij kon niet anders meer dan constate-
ren dat hier **een wedergeborene** aan het woord is, een 'ik-figuur' die **Paulus** zelf **kon** zijn (en bij **wij** van spreken ook **Augustinus**). Daarmee is de oudere **Augustinus** op dit punt **dé** kerkleermeester **voor** de katholieke **kerk** geworden via de strijd met **Pelagius** over de erfzonde. Hier werd een **fundamentele** positie ingenomen, allereerst inzake de erkenning van de grootheid van **Gods** genade tegenover de verlorenheid van de mens, en vervolgens ook in-
zake de vraag naar het natuurlijke en geestelijke mensbeeld.

Het is hier de plaats om **op te mer-**ken dat **Thomas van Aquino**, de grote scholasticus van de **R.K.** Kerk, op de lijn van de oudere **Augustinus** zit. En in de Reformatie-tijd zijn er ook **roomse theologen** die deze lijn aanhielden. En hier **m e t** ook de naam van ten bekende tegenstander van **Luther** worden genoemd: **kardinaal Cajetanus**.

Maarten Luther

We **geven** de **Wittenberger** hervormer nu **eerst** zelf het woord. Het eerste dat **we** dan **in** de materie van **Romeinen 7** van hem vernemen is dit: '**Dat** de apostel in deze tekst van het begin tot het eind in eigen persoon, en wel de geestelijke mens en in geen geval slechts als vleeselijke mens spreekt, heeft in de eerste plaats de zalige **Augustinus** uitvoerig en voortdurend in zijn boek tegen de **Pelagianen** bepleit' (WA 56, 339, 5). Nu is **Luther** maar niet een slaafse volgeling van de grote kerkvader uit Noord-Afrika. Hij schrijft even verder: 'Maar **wij** willen dit uit de eigen woorden van de apostel afleiden. In de eerste plaats wijst de he-

Le tekst **uitdrukkelijk** de nicht en de haat aan tegen het vlees en de liefde tot het goede en de wet. Maar dit is op **geen** enkele manier passend voor een **vleselijk** mens, die veeleer de **wet** haat en **belacht** en het **vlees** met zijn **verlokkingen** volgt. De geestelijke mens **name-lijk** **strijdt** met het vlees en hij zucht, omdat hij nog niet zoveel **kan** ais hij **wel** zou **willen**. De vleselijke **mens** strijdt echter **niet**, **maar** geeft toe en stemt ermee in' (WA 56, 340 5).

En even verder schrijft Luther: 'Het eerste woord echter, dat bewijst, dat **deze woorden** van een geestelijk mens **zijn**, is dit: "Ik echter ben **vleselijk**"' (vers 14). Immers, tot de geestelijke en **wijze** mens behoort het toe te **weten**, dat hij zichzelf mishaaft'.

Zo gaat Luther de volgende verzen **lezen** vanuit het gezichtspunt van de bekeerde, de **wedergeborene**, de **geestelijke** mens.

In vers 17 **voert** deze mens strijd met de **vleselijke** mens die nog in hem verblijft. **Dezelfde** persoon is dus **geest** en **vlees**! **De woorden** 'ik haat' en 'ik wil' hebben hier **betrekking** op de **geestelijke** mens, **terwijl** de woorden 'ik doe' en 'ik bewerk' **betrokken** moeten worden op de **vleselijke** mens in diezelfde persoon. Zo **komt** de reeks van eigenschappen van de mens **goed uit de verf**: hij is tegelijk **geestelijk** en **vleselijk**. Tegelijk **gerechtvaardigde** en **zondaar**!

Het slotvers van Romeinen 7 maakt dit alles wel helemaal **duidelijk**, aldus Luther. **Kijk**, hoe hier **&** en dezelfde mens tegelijk de wet **Gods** en de wet der zonde **dient**, tegelijk een **rechtvaardige** is én **zondigt**! Hij **zegt** namelijk **niet**: **mijn** **geest** dient de **wet** van God – en niet: **mijn** vlees dient de wet van de zonde, **maar** ik, zegt hij, de totale mens, **diezelfde** **persoon** ben aan beide **dienstbaar**. **Daarom** dankt hij ook, omdat hij de wet van God dient en bidt om barmhartigheid, omdat hij de **wet** van de zonde **dient**.'

Wanneer **we** dit alles **betrekken** op **Luthers** genadeleer, dan moeten we

ook hier **letten** op de 'oudere **Luther**'. Waar hij in zijn eerste periode (rond 1517) zeer **sterk** de **na-druk** legt op de rechtvaardiging van de zondaar, daar kwam later een (lichte) accentverschuiving tot stand – **mee** door de invloed van **zijn** collega **Melanchthon** –, waardoor de plaats voor de heiliging iet-wat op de **achtergrond** leek te komen. **Maar** na zijn **strijd** met lutherse (!>**anti-nomianen** (dat zijn zij die de **wet** **buiten** **werking** zetten), **benadrukt** Luther weer **meer** dat de leer van 'genade-alleen' niet betekent dat de wet **Gods** is afgeschaft, maar dat die wet heilzaam is voor het hele, nu bevrijde **christenleven**. In de orde van het heil gaat bij **Luther** de rechtvaardiging voorop, en deze wordt gevolgd door **gemeenschap** met Christus en door de heiliging. Dit drievoudige **snoer** – daar zat (en zit) alles aan vast. Wanneer de gelovige mens zich nog **steeds** zondig en onvolmaakt **weet**, dan ligt dat niet aan de **rechtvaardiging** door Christus – de **rechtvaardiging** is nimmer incompleet! –, maar aan de **onvolledige** doorwerking van de vernieuwing door de Geest – de **mens** wil zich daaraan niet overgeven.

Mag Luthers invloed in de Nederlanden historisch **gezien** als niet zo groot worden aangemerkt, in de discussie over **Romeinen 7** is zij intussen wel aanwijsbaar! De Nederlandse **Deux Aesbijbel** (1e druk 1562) steunt **voor** het vertaalwerk op de **Lutherbijbel** (met **kanteke-ningen**). Men komt **vaak** de letterlijke teksten van de Duitse **hervormer** tegen die – zolang de Statenbijbel niet was verschenen ('pas' in 1637) – daardoor dus het denken over rechtvaardiging en heiliging **duidelijk** moeten hebben bepaald.

Huldrych Zwingli

De Zwitserse hervormer **heeft** zich – na de **doorbraak** tot reformatie in Zürich – eveneens beziggehouden met de uitleg van **Romeinen 7**. In zijn grote dogmatiek van 1525, *De*

vera et falsa religione commentarius, neemt **Zwingli** – in het hoofdstuk over de zonde – zichzelf als voorbeeld. Hij **schrijft**: Ik leefde ooit zonder **wet**, zeker toen ik in **mijn** jonge jaren het woord 'wet' niet kende. Toen **dan** toch het **ge-bod** kwam, **ging** tegelijk de **zonde** opspelen. (...) Niet dat daardoor een verandering in mijn leven **werd** veroorzaakt, maar door de wet **kwam** ik tot het inzicht, dat iets verkeerd **was**, wat ik tevoren niet als verkeerd erkend had. Zo gauw ik dat **zag**, stortte mijn wereld **ineen**. Want wat ik in mijn **binnenste** ontdekte, **was** allemaal begeerte van het vlees, **begeerte** voor de ogen, de handen, de buik en zo te zeggen een **hoogmoedig** leven, **waaruit** voor mij niets anders **dan** **vertwijfe-ling** aan het leven groeien kon. (...) Maar... dat is niet de schuld van de wet. Want niet de wet **heeft** me gedood, maar ik heb aan de hand van de wet gemerkt, dat ik **dood** ben. Hoewel ik nu tot Christus **bekeerd** **ben**, zie ik nog altijd **resten** van de **zondenkrankheid** in mij, en zelfs zoveel, **dat**, als ik wat **begin** te doen, dadelijk van alle **kanten** de laster op mij aanstormt in **tegenstelling** tot wat ik door het geloof **wilde**, de boze daad het resultaat is. Zo komt het, dat ik datgene, **wat** ik **doe**, **niet** goed **noem** en niet goed vind. Want ik doe niet wat ik volgens het **ge-loof** mij had **voorgenomen**, maar veel **meer** dat wat ik haat. (...) Men begrijpe me **echter** niet zo, dat ik met de **term** 'vlees' **datgene** bedoel wat wij met de **runderen** gemeen **hebben**... Nee, ik spreek van de **totale** mens, die, als hij aan zichzelf zou worden overgelaten, alleen maar **vlees** is en alleen maar daarop uit is en zich **voorneemt** te doen wat boos is. (...) **Strijd ontstaat daar**: Als ik het oor-leen aan de Geest, **dan** neem ik me voor vroom **te** leven; maar als ik mijn oren laat **hangen** naar het vlees, dan weiger ik de Geest te volgen. Dat is nu mijn ervaring: Als ik met de innerlijke mens, door God geleerd de wet **van** God aan-neem en me daarnaar **reeds** begin

te richten, zo komt de oude mens met alle kracht op me af en verleidt me, na te laten wat ik me reeds had voorgenomen en partij te kiezen voor het vlees. Zo word ik heen en weer geslingerd, **ben** het oneens met mezelf, weet niet of ik **een** raaf of een duif ben en heb groot verdriet over me zelf. (...)

Zo wordt het duidelijk, dat het leven van een Christen (...) **een** altijd durende **strijd** is. (...)

Maar nu **wil** ik u **ook** tonen **wat mijn** troost in **zulke** omstandigheden is. Weet dit: Als ik langdurig en veel innerlijke strijd heb gevoerd en me **daarmee** **flikr** vermoei, **dan kan ik mij** geen betere **hulp** wensen dan de herinnering aan Christus. Wanneer ik Hem aangrijp, ontsnap ik vrolijk zwemmend aan de schipbreuk waaraan ik bijna **ten** offer **gefallen** was. Ik zeg namelijk **tegen** mezelf: De **God** die zijn **Zoon** voor jou gegeven heeft, kan jou niet **afwijzen** en kent geen **zwakheid**. En **daar** hij jou eens, **toen** jij **nog verre** van Hem was en zijn vijand ook nog, in **genade** aannam, zoveel te meer zal hij jou nu, nadat Zijn Zoon is opgestaan, zalig maken. ... Nu beginnen **angst** en drift (woede) te verdwijnen, de ziel wordt rustig en alles in mij herademt. Als het dan zo ver is, dan zet ik me ertoe mijn God en Vader dank te brengen door **onze** Here Jezus Christus.

Reeds in zijn boek *Von Klarheit und Gewissheit des Wortes Gottes* van 1523 vroeg Zwingli zich over het tegelijk bestaan van **geestelijke** en vleselijke **begeerten** in de mens af: Hoe kunnen die **tegelijk** naast **elkaar** bestaan? **Hij** antwoordt resoluut: Omdat **wij** nooit zonder zonde **zijn** (1 Joh. 1,8) maar veel meer moeten erkennen dat de **zonde** overal in ons woont (Rom. 7,17-18), **hoewel** die is overwonnen en gevangen door Christus (Hebr. 9,14 en Rom. 6,14). Daarom heet het: 'De **zonde** zal u niet beheersen' (Rom. 6,12). Wij **zijn** verplicht overeenkomstig Gods wil te leven. Daaraan kunnen we echter

nooit voldoen. En daarom moeten **we** met de heilige Paulus ernstig uitroepen: 'Ik **ellendig mens**, wie zal mij verlossen van het **lichaam** van de dood?' (Rom. 7,24) We moeten onszelf **dan** als antwoord geven: 'De genade **van de Here Jezus Christus** zal ons verlossen'. Hoewel nu dus de uiterlijke **mens** aan de wet van de zonde altijd onderworpen is, moeten **we** toch daarop letten, dat deze uiterlijke mens niet **door** de innerlijke mens beheerst wordt...

Over het thema van 'de **nieuwe mens**' lezen we bij Zwingli de volgende belangrijke notitie (in de hierboven al geciteerde *Commentarius*):

'Degenen die op Christus vertrouwen zijn nieuwe mensen **gewordm**. In hoeverre? Hebben ze **onder** het afleggen van het oude **lichaam** een **nieuw** lichaam **aangetrokken**? Helemaal niet, **het** oude lichaam blijft. En blijven dan **ook** de oude erfsten? Ja. Wat wordt dan in de mens **vernieuwd**? Het **hart**. In hoeverre? **Hij wist** tot nu toe niets van God. Waar men echter van God niet weet, daar is slechts vlees, zonde, **zelfliefde**. Zo gauw echter God **erkend** wordt, kijkt de mens dwars door zichzelf heen en verwerpt, wat hij daar ziet. Al zijn werken, **ook** die hij tot nu toe als goed wil- & aanmerken, daarvan denkt hij nu dat ze niets waard **zijn**. Als het hart op deze manier door de **verlichting** met de hemelse genade **God** erkent, is de nieuwe **mens** daar. Want zoals hij vroeger op eigen wijsheid, op eigen werken, middelen of krachten vertrouwde, zo **vertrouwt** hij nu op God alleen. (...) Terwijl echter het lichaam steeds alleen maar dode werken voortbrengt, beklaagt de mens **zich** ook steeds over dit ongeluk en deze **ellende**.

Ach, **goede** God! Wat ben ik toch, **wat voor** onverbeterlijke klomp zonden! Steeds maar weer zondig ik, er komt geen eind aan. Wanneer wilt U mij eindelijk verlossen uit deze modderpoel, waarin ik **vastzit**?

Daarnaast nog dit: Zie je nu **niet** dat het christelijke leven een voortdurende **boete** is? En is deze zelfveroordeling niet de dood? Maar als hier het hart door Gods Geest de **hoop niet** varen laat, leeft dan niet dat kort tevoren verbroken **geweten** weer op? Daarin nu **bestaat** het christelijke leven: de hoop op God **door** Christus nooit laten **zakken**, **ook** als de mens als gevolg van de zwakheid van zijn vlees niet zondeloos is. Want hij overwint, omdat hij zich niet aan de **zonde** overgeeft, maar na iedere val weer opstaat, in de zekerheid, dat, Hij die tegen Petrus zei, men **moet** zeventig maal zeven maal vergeven, (Mat. 18,22), zelf evenzoveel vergeeft, mals **Hij** leerde.'

Als laatste bron voor onze **kennis**-name van Zwingli's opvattingen n.a.v. Romeinen 7 nemen we zijn *Auslegung und Gründe der Schlussreden* te hand (1523), dat is de toelichting op de 67 Stellingen (Schlussreden) waarmee de reformatie in Zürich een **trefzekere** start maakte. We citeren de uitleg van de 22e *Schlussreden*, die als stelling luidde:

'**Over** de **goede** werken.

Dat **Christus** onze gerechtigheid is; waaruit volgt dat onze werken **in**zoverre **goed** zijn als ze **van Christus zijn**; voorzover echter van ons, **zijn** ze **niet** goed.'

Daarop geeft Zwingli de volgende uitleg (opmerking: C.A. Tukker **bespreekt** in zijn *Vast* vertrouwen... **deze** belangwekkende stelling helaas niet):

'Nu **komen** we **terug** op hem **die** het goede doet, als **hij** volgens **de** wet handelt. Maar **Psalm** 14,3 zegt echter, dat niemand, die **van Adam afstamt**, het goede doet. **Daaruit** volgt, dat ook niemand dat **doet wat de wet aangeeft** (...) De wet is, zoals Rom. 7,12 zegt, goed, rechtvaardig en heilig. Wil je **weten** waarom? Dat is omdat de wet niets anders is **dan de openbaring en de bekendmaking van de wil van God**, zodat we uit de woorden **van** het gebod zien wat God wil en wat Hij

van ons eist. **Daarom** zou ik het beter als "Evangelie" dan als "Wet" kunnen benoemen. **W**ant wie zal zich, als hij in de menselijke duisternis en onwetendheid leeft, niet verheugen als **G**od hem Zijn wil openbaart? Zou dat niet een Blijde Boodschap zijn, als de wil van God aan de mensen geopenbaard werd? (...)

Nadat we nu duidelijk onderkend hebben, waarom de wet geestelijk is en waarom het ook zo heet – namelijk daarom dat het ons de regel en het richtsnoer van de Goddelijke wil aangeeft –, zo h e n wij het ook gemakkelijk begrijpen, waarom het tegen ons is, namelijk omdat het ons laat zien, dat wij vleeselijk zijn en onder de zonde verkocht. Wat betekent "onder de zonde verkocht zijn" anders dan: de zonde eigen zijn, onder de macht van de zonde leven? Dat komt echter voort uit de zwakheden waarin Adam ons in den beginne gestort heeft. Als wij nu niets anders dan vlees en boosheid zijn... , dan volgt daaruit, dat de haat tegen de wet uit het vlees voortkomt en niet uit de aard van de wet (...)

Zo heeft God ons nu in onze onmacht en vertwijfeling Zijn genade bewezen daardoor, dat Hij ons iemand gezonden heeft, die de wet voor ons vervullen kan, namelijk de rechtvaardige, onschuldige Jezus Christus, die niet aan de zonde onderworpen was. **W**ant Hij is niet aan de zonde overgegeven en verkocht zoals wij, maar Hij is voor onze zonde verkocht om ons van haar macht te bevrijden. Zo wordt de wil van God vervuld door de Enige, over Wie de zonde geen macht had. Want niemand, waarover de zonde macht heeft, kan de wet vervullen... Terwijl nu Christus de straffen van de zonde zoals honger, dorst, koude, hitte, tekort, vrees, kommer en soortgelijke straffen van de zonde die op ons liggen vanwege de schuld van Adam, op Zich genomen heeft, en terwijl Hij daarmee aan de gerechtigheid van God voldoet, als onschuldige voor onze schuld gedood is, verzoende

Hij ons met God (...)

En nu Hij alleen de wil van God vervuld heeft, is Hij onze gerechtigheid, door Wie wij tot God mogen komen. Hij is ook onze heiligheid geworden, want Hij heeft ons met Zijn bloed geheilgd. Hij is ook onze verlossing geworden; want Hij heeft ons van de wet, van de duivel, van de ~~nale~~ verlost.

Hier wil ik echter zeggen, hoe wij door Christus van de wet verlost zijn. De wet toont ons de zuivere wil van God, zodat wij, wanneer wij geloven, duidelijk de zuiverheid en de schoonheid van & goddelijke wil daarin erkennen. We zien echter daarbij, dat wij de wil van God niet vervullen kunnen; want niemand is ooit zo rechtvaardig geworden dat hij de wil van God goed vervullen kan... .

Zo veroordeelt de wet ons, dat wij zeggen: we zien aan de wet duidelijk, dat wij niet tot God kunnen komen en daarom terecht verdoemd worden. Zo verlost Christus ons van de vervloeking door de wet. zodat wij, ingezien hebbend & onmacht van onszelf, dat wij de wet niet kunnen vervullen, in Christus een vaste burcht van ons heil zien. Want als wij nu allen onrechtvaardig zijn, zo is Hij toch onze gerechtigheid, en daarom kan de wet ons niet meer veroordelen. Daarom zijn wij van de wet verlost, niet zo dat men dat wat God gebiedt niet meer doen moet, maar men zal meer en meer in liefde tot God ontvlammen, wanneer men Zijn grote genade en vriendschap erkent. Hoe groter de liefde is, hoe veel te meer doet men dat wat God wil. Hier mag echter niemand geloven, dat men in goeddoen nalatig mag worden. Wie aan zijn verlossing gelooft, die is door God verlicht.'

Tenslotte vermelden we nog dat Zwingli in zijn preek over de Voorzienigheid (...de providentia dei...), gehouden voor landgraaf Philips van Hessen te Marburg in 1529 ook de thematiek van Romeinen 7 aan de orde stelt.

Johannes Calvijn

— van de wet verlost zijn

In de door de Geneefse hervormer geschreven *Uitlegging van de zendbrief van Paulus aan de Romeinen* (voor het eerst verschenen in Straatsburg 1539), geeft Calvijn niet alleen bij hoofdstuk 7 een commentaar van vers tot vers. Hij geeft ook in de inleiding tot de behandeling van dit bijbelboek een korte vooruitblik over de hfstt. 6-8.

Calvijn merkt op, dat de apostel Paulus in Romeinen 6 schrijft over de heiligmaking die wij in Christus hebben. Hij laat zien dat ons vlees – al heeft het nog maar weinig van Gods genade ondervonden – vaak maar wat graag aan de 'ondeugden en wellusten' wil toegeven. Alsof de genade van God al wel voldoende & heeft betekend. Maar zegt Paulus, we kunnen de rechtvaardiging in Christus niet ontvangen als we niet tegelijk de heiliging aan nemen. Daarom roept de apostel op tot zuiverheid en heiliging van het leven. En tot strijd tegen het vlees dat steeds weer de neiging tot zondigen toont.

In het 7e hoofdstuk schrijft hij breed over het gebruik der wet. Hij zegt de oorzaak te weten, waarom wij van de wet verlost zijn: omdat die wet in zichzelf voor niets anders dient dan tot verdoeming. Hij verklaart ook, hoe de zonde door de wet toeneemt. En dan gaat hij beschrijven hoe er strijd is tussen het vlees en de Geest. Dat voelen de kinderen Gods in zich, zolang zij in de gevangenis van het sterfelijke lichaam zitten. 'Zij torsen immers de overblijfselen der begeerlijkheid, waardoor zij voortdurend van & onderhouding der wet gedeeltelijk worden afgetrokken.'

Het 8e hoofdstuk is vol vertroosting. opdat de gewetens van de gelovigen niet verschrikt en kleinmoedig worden, als ze horen van de ongehoorzaamheid of beter de onvolmaakte gehoorzaamheid, die hij tevoren bestraft had. Maar opdat de goddelozen hiermee zichzelf niet

zouden vleien, verklaart de apostel, dat deze weldaad **alleen** aan de **wedergeborenen** toekomt, in wie de Geest Gods leeft en krachtig is. Zo verklaart hij **dan** twee dingen, namelijk dat al degenen, die bij de Here Jezus Christus horen – in Hem ingeplant zijn door zijn Geest –, niet meer verdoemd worden, hoewel ze nog met zonden beladen **zijn**. Evenzo maakt de apostel duidelijk dat **de n**, die in het **vlees** blijven leven, geen deel hebben aan de Geest **der heiligmaking**. 'Zij zijn in geen deele **zulk groot** goed deelachtig.'

Daarna verklaart hij, hoe groot de zekerheid **van** ons vertrouwen **mag** zijn, omdat de **Geest** Gods **door** zijn getuigenis alle twijfel verdrijft. Bovendien **toont hij**, dat de zekerheid van het **eeuwige** leven niet **verhinderd** noch **verstoord kan** worden door de tegenwoordige **ellendigheden**, **waaraan** we in dit sterfelijk leven onderworpen zijn. Maar **dat** onze zaligheid **meer** door zulke oefeningen bevorderd wordt! Dit bevestigt hij met Christus' voorbeeld, die, daar Hij de Eerstgeborene is, heerschappij heeft in **Gods** huisgezin, en w een voorbeeld is, aan Wie wij allen gelijk behoren te worden. Daardoor zal hij moedig de macht en **kracht** van de duivel weerstaan.

Calvin tekent apart bij de verzen 22 en 23 **van** Romeinen 7 **aan**: 'Hier ziet **men** dan hoedanige **twee** spalt er is in de godvruchtige zielen, waaruit die strijd **tussen** de geest en het **vlees** voortkomt, die **Augustinus** **ergens**, **zich** op schone wijze uitdrukken, de christelijke strijd noemt. De mens Gods roept de mens tot de zondeloosheid **der** gerechtigheid; de ongerechtigheid daarentegen, die zoveel is als een tyrannieke **wet** van de Satan, spoort **hem aan** tot de boosheid. Tot gehoorzaamheid **aan** de goddelijke wet **drijft** de Geest; het vlees **daarentegen** trekt terug naar het tegenovergestelde. De mens, die zo door **verschillende** willens uit elkaar getrokken wordt, valt nu in **zekere**

zin in twee delen uiteen; omdat echter de Geest de voornaamste **plaats moet** behouden, legt **hij** bij de schatting en waardering van zich zelf voornamelijk dit deel als **maatstaf** aan. Daarom **zegt** Paulus, dat hij door zijn **vlees** als een gevangene wordt geboeid, omdat de prikkeling en beroering, waarmee tot nu **toe** de bedorven begeerlikheden hem kwellen, ten opzichte van de **geestelijke** begeerte, welke zich daartegen geheel en al **verzet**, een dwang is.'

En verder **gebruikt** Calvin wel zeer sterke woorden **als** hij het heeft over 'het zoeken van de dood'. **Dit naar aanleiding van** vers 24: Ik ellendig mens, wie zal **mij** verlossen **van** het lichaam des doods? Calvin **schrijft**: 'Opdat zij (d.w.z. de 'allervolmaaksten') zich zelf echter niet aan verdoving overgeven, wekt Paulus hen voorts door zijn eigen **voorbeeld** op tot bange verzuchtingen, en hij beveelt hen om zolang zij als **vreemdelingen** op de **aarde** verkeren, de dood te begeren als het enige **geneesmiddel** voor hun kwaad. En **voorzeker**, dit is de ware reden, waarom **men naar** de dood moet verlangen. De onheilige **mensen** immers drijft menigmaal de wanhoop **tot** deze **zelfde** wens; **zij** begeren echter & dood op **een** verkeerde manier, meer uit tegenzin in het tegenwoordige leven dan uit afkeer **van** de ongerechtigheid. Hieraan moet worden toegevoegd, & de gelovigen, hoewel zij de dood tot het rechte doel begeren, **nochtans** niet door een ongebreidelde drift worden gedreven om & dood **te wenssen**, maar **dat** zij zich onderwerpen aan de beslissing van God, wie wij moeten leven en **sterven**.'

En tenslotte komt Calvin bij de bespreking **van** vers 26 tot de volgende conclusie: 'dat de gelovigen, zolang zij in hun vlees **wonen**, **nimmer meer** tot de eindpaal der gerechtigheid **komen**, maar dat zij zich in de loop **bevinden**, totdat hun lichaam **wordt** afgelegd.'

Over **het** woord 'rede', **dat** Calvin liever niet hanteert, – hij vertaalt met 'gemoed' –, zegt hij, dat dit niet 'het redelijke deel der ziel is, **waarvan** de wijsgeren hoog opgeven, **maar dat deel**, dat door de Geest Gods verlicht is, zodat het een recht inzicht heeft en het goede wil. Er **wordt immers** niet alken melding gemaakt van het verstand, maar daaraan wordt de ernstige begeerte des harten verbonden'.

Calvin brengt Romeinen 7:26 ook nog even in stelling tegen de middeleeuwse sekte der Katharen (die streefden naar 'absolute heilichheid', HV), als **hij** zijn **bespreking** van dit hoofdstuk afsluit met de notitie: '**Deze** plaats verdient de aandacht in verband met de weerlegging van die hoogst verderfelijke lering der **Catharen**, welke sommige woelzieke geesten in deze tijd weer tot nieuw leven proberen te brengen.'

N.B. In ten vervolgartikel schenken we aandacht aan de uitleg van Rom. 7 door voorgangers uit de 20e eeuw – uit binnen- en buitenland.

Literatuur:

- J. Calvin, *Institutie of Onderwijzing in den Christelijken Godsdienst*. Vert. Wijenberg. Urk 1979.
J. Calvin, *Uitlegging op den Zendbrief van Paulus aan de Romeinen*. Twee edities: a. A.M. Donner (plm. 1890), reprint De Groot-Goudriaan 1972; b. D.J. de Groot, Amsterdam 1950.
J. Francke, *Gerechtigheid uit het geloof*. Groningen z.j. (1974). Schetsenbundel.
G. Friedrich c.s., *Auslegungen der Reformatoren*. Texte zum Neuen Testament. NTD Textreihe 3. Göttingen 1984.
E. Künzli (Hrsg.), *Huldrych Zwingli – Auswahl seiner Schriften*. Zürich/Stuttgart 1962.
J.A.C. van Leeuwen en D. Jacobs, *Korte Verklaring van Romeinen*. Kampen 1986.
D.C. Steinmetz, 'Calvin and the divided self of Romans 7'. In: K. Hagen (ed.), *Augustine, the Harvest and Theology (1300-1650). Essays dedicated to Heiko Augustinus Oberman...* Leiden etc., 1990, pp. 300-313.
C.A. Tukker, *Vast vertrouwen en Onberispelijk leven. Over de 67 stellingen van Huldrych Zwingli en zijn commentaar daarop*. Utrecht 1979.
J. Wesseling, 'Het rangeerterrain van Romeinen 7'. In: *Nader Bekeken*. Febr. 1996, pp. 33vv.
H. Zwingli, *Schriften*. Hrsg. Th. Brunnsweiler und S. Lutz. Zürich 1995. Band 1-4.

GOD EN DE MENSELIJKE CULTUREN

A.S. van der Lugt

E evangelisatie en zending

Inleiding

Als evangelisatiepredikant onder etnische minderheden, kom je veel bij mensen thuis die andere gewoonten hebben dan de meeste Nederlanders. Dat merk je direct in kleine dingen: willen ze dat je je schoenen uitdoet of niet? Kun je als man vrij met een vrouw spreken of is dat ongewenst? Is het aanbevelenswaardig doorlopend uit de schaal met koekjes te eten of ben je daarmee onbeschoft? De antwoorden op dergelijke vragen leer je gaandeweg kennen, al **doende** leert men. Het is boeiend om te leren met **anderen om te gaan**.

Maar het **roept tegelijk** ook een vraag op. Mijn eigen gewoonten blijken niet algemeen geldig. Het kan ook anders. Nu is **die** conclusie niet zo'n ramp als het gaat over schoenen en koekjes. Maar geldt het dan ook voor dieper liggende punten: de **man-vrouw-verhouding**, de organisatie van de kerk, de inhoud van de belijdenis 'Jezus is Gods zoon'?

Over dergelijke dingen moet je veel nadenken als je als evangelist of zending **leden van** andere culturele groepen ontmoet, christenen of niet-christenen. In dit artikel wil ik niet al die vragen bespreken. Ik stel de **vraag**: 'Kun je uit de Bijbel aflezen hoe God over de menselijke culturen en de verschillen ertussen denkt?' Met Bijbel wordt dan in dit verhaal bedoeld het 'Oude Testament' (maar dat is vrij willekeurig, ik had ook **voorbeelden** uit het Nieuwe Testament **kunnen** kiezen). Zo kunt u meedenken over de vragen die **een** evangelist zich stelt.

Het probleem

Wat moeten wij in Nederland met de mensen van buitenlandse afkomst? De mensen die hier asiel komen aanvragen, maar **ook** de mensen die hier al **lang** verblijven. Dat is een vraag en een probleem, omdat de praktijk uitwijst dat er verschillen zijn tussen Hollanders en Surinamers. Of tussen Hollanders en Marokkanen. Of tussen Hollanders en Pakistanen. En dat is niet alleen een kwestie van huidskleur of taal. Aan huidskleur kun je niets doen en het is dom om op grond daarvan iemand een probleem te vinden. Taal is alweer anders, je kunt bijvoorbeeld van de buitenlanders verwachten dat zij redelijk Nederlands leren verstaan en **spreken** (ook al **kan** misschien niet elke buitenlander dat zo gemakkelijk). Maar stel dat zij onze taal leren beheersen, dan **nóg** blijven er verschillen te zijn. Zij kleden zich soms anders **dan wij** en dat vinden wij soms maar gek. Zij koken anders en het hele portiek gaat er naar **ruiken**. Mensen uit **andere** landen voeden soms hun **kin-**deren heel anders op dan wij en hebben bijvoorbeeld heel uitgesproken ideeën over hoe een jongen later man moet zijn, en hoe een meisje later vrouw moet zijn. En zij vinden onze Nederlandse vrijheden maar heel ongezond. Zo kun je nog **vele** andere **voorbeelden** geven: over hoe zij feestvieren en muziek maken, over **hoe** zij denken over op tijd komen, over hoe zij verdriet hebben en **met** overledenen omgaan, over hoe zij denken over geloof, over de staat en de overheid, over straffen en ga zo maar door. Wij merken verschillen, tussen de Hollandse leefge-

woonten en leefgewoonten van buitenlanders. Nu, zo'n geheel van leefgewoonten **noem** ik een cultuur.' En dan heb je dus in Rotterdam mensen met heel **verschillende** culturen. Hollanders, **Kaapverdië**, Ghanezen, Chinezen, er zijn verschillen tussen deze groepen. Dus niet alleen tussen de Hollanders en de buitenlanders, maar ook tussen buitenlanders onderling.

Nu loop ik niet alleen tegen de verschillen aan in het bezoeken **van** mensen buiten de kerk. In Rotterdam zijn er in de Gereformeerde Kerken ook christenen van andere culturen lid. Pakistanen, **Indiërs**, **Hindostanen**, Zairezen. **En** wij merken in de onderlinge omgang de verschillen, en het is soms niet **eens** zo simpel om daar goed mee om te gaan. Van beide kanten niet. Dat maakt de **vraag** nog interessanter: **geeft de Bijbel** hierover ook informatie? Hoe reageert God op de menselijke cultuur?

Genesis 11

ik maak een start in Genesis 11. Waarom daar? Omdat daar het begin is van de verschillende talen in de wereld. Tot aan de **zondvloed** **was er één** taal, en de **nakomelingen van Noachs** zonen spraken één taal. Daar komt door Gods ingrijpen verandering in. 'Welaan, laat Ons neerdalen en daar hun taal verwarren, zodat **zij elkaars** taal niet verstaan' (vers 7). Hierdoor worden **de** mensen uiteengedreven. Er vormen zich groepen van mensen die elkaar wel verstaan. En die mensen zullen ook samen eigen gewoonten en gebruiken gaan vormen. Zij zullen cultuur gaan

voortbrengen, een eigen cultuur vormen.

Dat **was** voor die tijd niet anders. Ook Adam en Eva hielden er een bepaalde manier van leven op na, en ook hun kinderen. En uit die eerste tijd is ook te leren dat de menselijke cultuur nooit stilstaat. Denk aan de kinderen van **Lamech** (één van de nakomelingen van **Kaïn**). Van drie zonen van **Lamech** wordt iets opmerkelijks vermeld. **Jabal** is de **vader** geworden van hen die in tenten en bij de kudden **wonen** (Genesis 4,20). Vanaf zijn tijd komen er blijkbaar mensen die als veehouders rondtrekken met hun kudden. **Jubal** wordt genoemd de vader van allen die citeren en fluiten bespelen (Genesis 4,21). Er is ontwikkeling in het maken van muziek, een heel belangrijk onderdeel van de menselijke cultuur. Er is veel verschil in de manier van muziek **maken** en wat mensen mooi vinden, maar zijn er wel volken op aarde te vinden die geen muziek maken of kennen? Tenslotte wordt Tubal-Kaïn genoemd. Hij is de vader van de smeden, alien **die** koper en ijzer bewerken (Genesis 4,22). Zo zie je dus dat er **door** mensen nieuwe dingen worden uitgevonden dat zo de menselijke samenleving **verandert**. En om nu direct te blijven bij **mijn vraag**: wat vindt **God** hier nu van? Ik zou voorlopig zeggen: niets. De Bijbel vertelt over **deze mannen** zonder commentaar van God. Het feit dat zoiets ontdekt wordt, hoort erbij, bij het leven van mensen. Zo gaat dat en wat God ervan vindt, is niet zo een twee drie uit te maken. Dat hangt er vanaf wat mensen ermee doen. Ik denk dat dat nog steeds zo is: er worden allerlei uitvindingen gedaan, in **onze** eeuw is de **techniek** ver voortgeschreden. Op zich is daar niets mis mee, in Gods ogen. Het is **maar** hoe je het **gebruikt**. **Heft** niet iemand van de uitvinding van de **boekdrukkunst** gezegd dat het een stap ten hemel en een stap **ter** hel kan zijn?

Wat zien wij nu in Genesis 11?

God grijpt in. Hij gaat **bepaalde** ontwikkelingen **zelf** in gang zetten. Het is niet direct uit het verhaal af te lezen, maar het lijkt mij een onmiskenbaar gevolg van wat God doet. Hij straft de mensen vanwege hun plannen (het bij elkaar blijven en zich een naam willen maken). De straf is: **taalverwarring** en verwijdering van elkaar. Maar **dat zal toch een aparte** groepsvorming met zich meegebracht hebben? Wie elkaar verstonden, **trokken** met elkaar mee. Wie kan **langdurig** omgaan, samenwerken en **samenleven**, met **iemand** die hij niet **verstaat**? Zo kent ook de geschiedenis van het Oude Oosten al veel vormen van cultuur. Er ontstaan samenlevingen, in de steden en daarbuiten. Er komen regeringsvormen, **huwelijks-** en **opvoedingsgewoonten**. Er is menselijke cultuur.

Abram

God laat dat op zijn aarde echter niet **zomaar** gebeuren. Zo van: We zien wel **wat de mensen verder doen**. De Bijbel vertelt namelijk kort na deze geschiedenis dat God één persoon uitkiest, Abram. En daarmee haalt Hij iemand zomaar uit zijn cultuur. Genesis 12,1-3: 'En de **Here** zei tot Abram: Ga uit uw land en uit uw maatschap en uit **uws** vaders huis naar het land dat ik u wijzen **zal**. Ik zal u tot een groot volk **maken**, en gij zult tot een zegen zijn. Ik zal zegenen wie u zegenen en **wie** u vervloekt zal ik **vervloeken** en met u zullen alle geslachten van de aardbodem gezegend zijn'.

Denk niet gering over deze roeping van Abram. Hij moet land en maatschap in zijn vaders huis verlaten. Ik kom door **mijn werk** in **aankomst** met Oosterse mensen. Ik **merk** hoe sterk de familiebanden **zijn**. En dat mensen, die die **familiebanden** missen, **ontredderd** raken. Het lijkt wel of zij een stuk zekerheid en veiligheid kwijtgeraakt zijn. Dat vraagt God hier **van Abram**, denk

ik. **Je familie** is de groep waar je bijhoort. Die geeft je een plaats, die beschermt je als het nodig is. De maatschap is de stam, het stamverband. Dat is een **wat** grotere groep, maar ook die **groep** zorgt onderling **voor** elkaar. In die groep vinden jongens een meisje en meisjes een jongen. In die groepen wordt voor je gezorgd als je oud bent. In een wereld zonder sociale wetgeving is **het leven** in een familie en stam je levensverzekering. **God** zegt: Abram verlaat je land, verlaat je stam en verlaat je **familie**. Ga **weg** uit die cultuur.

God **zegt** dat niet voor niets. Ur **was** de stad waar Abrams vader **Terah** woonde. Opgravingen hebben duidelijk gemaakt dat het een aanzienlijke stad was. **Maar** het **was** ook een cultuur waar de eerbied voor de ene ware God verdwenen was. **Goden** van Ur waren: Nannar, de **lichtende maangod**, die ook bekend is onder de naam Sin. Het was een cultuur waarin mensenoffers werden gebracht. Met een overleden **koning** werden soms **vele** knechten meegegeven in de dood. Er waren hier leefgewoonten ontwikkeld die **God oneer** aandeden. En volgens de Bijbel deed de familie **Terah** daaraan ook **mee**: 'Terah de vader van Abraham en de vader van Nahor, zij **hebben** andere goden gediend' (Jozua 24,2). **God** roept nu een man uit **zijn** familie, **stam** en land weg. Abram moet **vreemdeling** worden op aarde en **op weg** gaan naar het land dat God wijzen zal.

Eigen cultuur

Zo grijpt **God** opnieuw in in de menselijke samenlevingen en gaat Hij zich een eigen cultuur vormen. Dat leidt ik af uit wat **God** zegt tot Abram: Ik zal u tot een groot volk maken. God gaat met deze man, Abram, iets nieuws beginnen: een eigen volk maken en het zal zelfs zo zijn dat dat bijzondere **betekenis** zal hebben voor alle andere volken op de aarde: '...en met u zul-

len alle geslachten van de aardbodem gezegend worden'. Uit de Bijbel blijkt later dat God met deze woorden al doelde op de komst van zijn eigen Zoon, Jezus Christus. Denk maar aan wat Paulus zegt in Galaten 3,14: 'Zo is de zegen van Abraham tot de heidenen gekomen in Jezus Christus...' God wil de ontwikkelingen van de volken met hun eigen culturen, niet zo maar laten gaan. Het blijkt immers dat & mensen in de culturen niet *God* gaan dienen, maar afgoden. Ik had het net over de goden van de stad Ur, maar zo hadden de andere volken in die tijd hun eigen goden. De mensen blijken niet uit eigen kracht een samenleving te kunnen organiseren die gestempeld is door *eerbied* voor en gehoorzame dienst aan God. Daar moet God zelf voor zorgen w de komst van Jezus Christus is daarbij van beslissende betekenis. Bij zijn komst op aarde gebeurt er iets dat alle volken raakt.

Maar God gaat dat eerst voorbereiden door Abram en zijn nageslacht. Dan blijkt dat God zich een eigen volk met een eigen cultuur gaat vormen. Hij wijst Abram de weg naar een land waar een heel volk zal kunnen wonen. Nadat Abram in het land Kanaän is gekomen zegt God dat ook met zoveel woorden: 'Aan uw nageslacht zal Ik dit land geven' (Genesis 12,7). In dat land gaat God een volk vormen dat zal leven met eerbied voor Hem als God en met gehoorzaamheid aan Hem. In het hec concrete leven van alle dag: op het punt van eten en drinken, op het punt van huwelijk en echtscheiding, van seksualiteit en minheid, van kleding, akkerbouw en veeteelt, van omgaan met vreemdelingen en nog vele andere punten, gaat God een eigen cultuur vormen. En dat wordt zichtbaar in de vele concrete levenswetten die het nageslacht van Abram, het volk Israël, meekrijgt als het gaat wonen in het land Kanaän. Wij kunnen dat op talloze plaatsen nalezen in de boeken Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium.

Egypte

Abram kreeg geen kinderen in een blanco situatie. Het land was nier onbevolkt toen Abram aankwam. Er is nogal wat gebeurd en heel belangrijk in die geschiedenis is, dat het volk eerst slaaf is geworden in Egypte. We moeten ons realiseren, dat de Israëlieten in Egypte als vreemdelingen verbleven en daar dus ook hebben kennism gemaakt met veel andere culturele gewoonten dan zij zelf gewend waren. Er is in Egypte sprake geweest van hoogontwikkelde culturen, denk maar aan het hiërogliefen-schrift. Ook die cultuur was doortrokken van afgodendienst. Enkele namen van goden waren Amon en Re, de zonnegod. Er was in Egypte geloof in het voortbestaan van de doden. Daarom werden lijken ook gebalsemd. De Bijbel vertelt dat Jozef, de zoon van Jakob, onderkoning wordt in Egypte en daar trouwt met Asnath. Zij was een dochter van een Egyptische priester die Potifera heette en een priester was van de god On (Genesis 41,45). Dit zijn een paar dingen die aangeven, dat Gods volk leeft temidden van allerlei culturen met eigen gewoonten, gedachten en gedragingen. Het gevaar is niet denkbeeldig, dat het volk bepaalde dingen zal overnemen. Culturen veranderen steeds en kunnen elementen van andere in zich opnemen. Het is opvallend dat God dat ook voorziet en ervoor wil zorgen dat er geen verkeerde invloeden meekomen, als zijn eigen volk straks als een vrij volk zal leven in dat eigen land.

Anders

Er is een tekst in de Bijbel waar dat heel sprekend in uitkomt. Leviticus 18,1-5: 'De HERE sprak tot Mozes: spreek tot de Israëlieten en zeg tot hen: Ik ben de HERE uw God. Gij zult niet doen, zoals men doet in het land Egypte, waar gij gewoond hebt; gij zult niet doen, zoals men doet in het land Kanaän, waarheen Ik u breng; naar hun in-

zettingen zult gij niet wandelen. Mijn verordeningen zult gij volbrengen en mijn inzettingen in richt nemen en daarnaar wandelen: Ik ben de HERE uw God. Ja, gij zult mijn inzettingen en mijn verordeningen in acht nemen; de mens die ze doet, zal daardoor leven. Ik ben de HERE uw God'.

Dan volgen op deze woorden een heleboel wetten over seksuele omgang tussen familieleden of stamgenoten. Seksualiteit is iets van elke cultuur; hier wordt het echter uitgewerkt voor een cultuur met speciale kermerken: het was een samenleving waarin de groep erg belangrijk was, veel belangrijker dan in onze cultuur, waar het individu op de voorgrond staat. De mensen woonden ook veel meer bij elkaar. Daar spreekt de Bijbel verder geen goed of geen kwaad van. Zo is & t blijkbaar gegroeid, prima.

Maar in zo'n cultuur kunnen gemakkelijk allerlei relaties ontstaan. God wil daar een eigen manier van leven zien. Een manier die Hij bepaalt, die past bij zijn heiligheid. En opvallend genoeg moeten de Israëlieten goed beseffen, dat zij daarmee anders zullen zijn dan de cultuur van het land Egypte, waar zij vele jaren hebben gewoond. Hun manier van leven past niet bij hoe God, de Schepper van alle leven en de Eigenaar van de wereld, is, God wil zich een eigen cultuur vestigen. Hij wil dat zijn volk gaat leven op een manier die recht doet aan de eerbied voor Hem en de gehoorzaamheid aan Hem.

Kanaän

Hij wijst ook op het leefpatroon van de mensen in Kanaän. Op het moment dat God dit door Mozes aan het volk laat zeggen, is het volk nog ergens in de woestijn. Zij zijn onderweg, maar zij hebben de grens van het land nog lang niet bereikt. Toch kijkt God vooruit. God laat om zo te zeggen, voor de toekomst zijn volk niet vrij in het vor-

men van gewoonten. Want er woenen volken in Kanaän die een leefpatroon hebben dat gestempeld is door afgoden. En God wil nu juist dat er op zijn aarde een volk leeft met een levensstijl gestempeld door Hem alleen. Daarom ook dit: 'U zult niet doen zoals men doet in het land Kanaän, waarheen Ik u breng'. Mensen ontwikkelen culturen en daarbij verandert er veel zonder dat de Bijbel zegt dat het goed of fout is. Maar als het goed is, komt er een volk op aarde dat op allerlei punten laat zien dat hun cultuur verbonden is met de ware en levende God.

Taal

Ik zeg dus: er zijn culturele verschijnselen waar God zich niet over uitlaat, of het goed of fout is. Dat gebeurt gewoon. En andere, daar spreekt God juist wel over en geeft Hij door wenen zijn wil erover.

Twee voorbeelden: de taal van Israël en polygamie. Taal is een belangrijk element van de cultuur. Het is ongeveer bekend hoe de taal zich heeft ontwikkeld in het land daar. Abram sprak waarschijnlijk Aramees. Denk maar aan wat in Deuteronomium 26 staat: Israël moet voor God betuigen: 'Een zwervende Arameeër was mijn vader' (vers 5). Het volk heeft hun moedertaal vrijwel geheel opgegeven en de taal van de bevolking overgenomen die zij in Kanaän (het beloofde land) heeft aangetroffen. Er waren verschillende Kanaänietische dialecten uit één daarvan heeft het bijbels Hebreeuws zich ontwikkeld. Maar de taalontwikkeling heeft zich weer voortgezet. In de tijd van de Babylonische ballingschap kwam het Aramees weer meer op en begon in Palestina het Hebreeuws te verdringen. De jongere boeken van het Oude Testament hebben veel meer Aramese woorden in zich. En een heel stuk van het boek Daniël hebben wij alleen een Aramese grondtekst. In de

tijd van het Nieuwe Testament was Aramees ook de omgangstaal in Palestina. Bovendien heeft dan het Grieks veel invloed gekregen, door de invloed van de Hellenistische cultuur. Je leest nergens in de Bijbel dat God hierover goed of kwaad spreekt. Sterker nog: God spreekt alle talen en dialecten. Het gaat niet buiten zijn leiding om, maar het ligt niet op het gebied van goed of kwaad.

Polygamie

Nog een ander voorbeeld. In het OT kom je polygamie tegen. Dat wil zeggen dat een man meer dan één vrouw heeft. Dat komt in bepaalde culturen nog wel voor. Maar één ding is wel duidelijk: God heeft het zo niet bedoeld. Bij de schepping van de mens maakt God eerst een man, later een vrouw uit de man en die twee worden verbonden tot een eenheid voor het leven. Je ziet dat al snel in de Bijbel wordt verteld over een man die zich twee vrouwen neemt. Het is Lamech, de man die wij eerder al tegen kwamen als de vader van Jabal, Jubal en Tubal-Kaïn. Van Lamech wordt geschreven (Genesis 4,19): 'En Lamech nam zich twee vrouwen; de ene heette Ada, de andere Silla'. Nu staat er in dit hoofdstuk ook geen uitdrukkelijke afkeuring van God hierover te lezen, maar wij kunnen wel afleiden dat dit niet gebeurde uit eerbied voor God. Want deze Lamech is een nakomeling van Kaïn, die door God verjaagd werd. En de invloed van Kaïn doet zich gelden in het nageslacht. Want Lamech is sen man die desnoods over lijken gaat: 'Ik sloeg een man dood om mijn wonde, een knaap om mijn striem; want Kaïn wordt zevenvoudig gewroken, maar Lamech zevenenzeventig maal!' (Genesis 4,23.24) Dat is de grote mond van een mens die God niet erkent. En in het nemen van twee vrouwen zie ik diezelfde mentaliteit openbaar worden: hij doet een stap die misschien voor hem nog niet gedaan is, maar

waarmee hij zijn zelfbewustzijn bewijst.

Je kunt dus zeggen: polygamie is een ontwikkeling van de menselijke cultuur die niet past bij Gods schepping en opkomt in een godloze cultuur. Toch moet ik er wel bij zeggen, dat ook onder Israël, dat volk waar Gods eigen cultuur moest heersen, dit verschijnsel voorkwam. Niet alleen bij de aartsvaders Abram en Jakob. (Hoewel je van deze mannen op z'n minst moet toegeven, dat het niet zomaar mannen waren die met veel vrouwen trouwden. Er waren steeds leidingen voor, vooral rond het krijgen van kinderen.) Ook later onder het volk, al moeten wij het verschijnsel niet algemeen zien. Er zijn zeker ook aanwijzingen dat het monogame huwelijk normaal was voor het gewone volk.

Maar ook het hebben van meer dan een vrouw kwam voor, en dan is het opvallend om te lezen hoe God daarop reageert: 'Wanneer een man twee vrouwen heeft, van wie hij de ene bemint en de andere niet, en zij hebben hem zonen gebaard, zowel de beminde als de niet-beminde, en de eerstgeboren zoon is van de niet-beminde, dan mag hij, wanneer hij zijn bezit aan zijn zonen vermaakt, aan de zoon der beminde niet het eerstgeboorterecht geven ten nadele van de zoon der niet-beminde, de eerstgeborene. Maar de eerstgeborene, de zoon van de niet-beminde, moet hij erkennen d w r hem een dubbel deel te geven van alles wat het zijne zal blijken te zijn, want deze is de eersteling van zijn kracht: hem behoort het eerstgeboorterecht' (Deuteronomium 21,15-18).

Opmerkelijk, God zegt niet: wanneer een man twee vrouwen heeft dan zal hij één van beiden wegzen. God lijkt de polygamie te accepteren. Hij laat het toe in het Oude Testament. Maar tegelijk geeft Hij er wel stuur aan. Hij wil niet

dat zoiets tot onrechtvaardigheid leidt. Als het zo is dat de man van de ene vrouw meer houdt dan van de andere, dan mag hij de h i n d e niet voortrekken, bijvoorbeeld in haar kinderen. God laat het toe, maar tegelijk drukt Hij met zijn gebod wel een bepaald stempel op de cultuur. Eerbied en recht voor de ander. Misschien is hier wel weer van toepassing wat wij al eerder zagen. Dat in de omliggende culturen polygamie voorkwam en samenging met een vernederende omgang van mannen met vrouwen. Waarbij naar willekeur door de mannen met vrouwen werd angesprongen. De HERE breekt dan onder Israël deze gewoonte niet van de ene dag op de andere dag af, maar Hij leert wel dat je zorgvuldig en respectvol moet omgaan met je vrouwen. En dat is natuurlijk tegelijk e m stap in de richting van het normale: de relatie tussen een man en een vrouw op basis van onderling respect.

En later zal Hij zijn volk leren, dat de instelling bij de schepping het normale patroon van het huwelijk is. Jezus citeert Genesis 2,24: die twee zullen een vlees zijn (Matteüs 19,5), het gaat daar weliswaar niet over de polygamie, maar over de echtscheiding, maar het wijst wel Gods instelling aan. Veelzeggend is ook, dat de apostelen later voorschrijven dat in de gemeente de ambtsdragers mannen van een vrouw moeten zijn: 'Een opziener dan moet zijn onbesproken, de man van één vrouw...' (1 Timoteüs 3,2).

Conclusie

Welke conclusie trek ik hieruit? Menselijke cultuur vormt zich zodra er mensen zijn. Culturen veranderen en verschillen van elkaar. Niet alles wat voorkomt is slecht, afkeurenswaardig in Gods ogen. Maar op veel punten is er wel degelijk zonde en ongehoorzaamheid. En juist onder zijn eigen volk wil God een eigen stijl zien. Dat

wil niet zeggen dat God zijn volk helemaal uit culturele verbanden haalt. Ook Gods eigen volk blijft met veel geworteld op de plaats en in de tijd waarin God het laat leven. Israël is een typisch Oosters volk, met Oosterse manieren die wij als Westerlingen in deze tijd zo niet herkennen. Dat laat God ook gebeuren en dat kan ook blijkbaar. Maar wel zo, dat zijn eigen volk zich gaat onderscheiden van de andere volken, door eerbied en gehoorzaamheid voor God.

¹ Hiermee waag ik mij niet aan een definitie van cultuur. Het gaat mij om een aanduiding van wat bij het woord gedacht kan worden. De cultureel-anthropologische leerboeken vertellen dat er reeds vele definities van 'cultuur' gegeven zijn. Volgens Peter Kloos (*Culturele Antropologie, een inleiding*, Assen 1995 – zesde herziene druk), is er onder antropologen overeenstemming over drie elementen mnd cultuur: het gaat over specifiek menselijk gedrag; het gaat over het gedrag van mensen als leden van een groep; het gaat om een complex van zaken (p. 15vv). Dat is ongeveer wat ik wil aanduiden.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als **W** - storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij

Donatus zijn verzekerd. Gewoon,

omdat Donatus in de praktijk bewijst

er te zijn wanneer Donatus het meeste

nodig is! Bij calamiteiten van welke

omvang en aard dan ook. Op basis van

op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus

kieszen voor verantwoorde bestedingen.

Jaarlijks wordt de winst van Donatus

in de vorm van premierestitutie terug

betaald. In de afgelopen 10 jaar

bedroeg deze premierestitutie gemid-

deld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat

betekent dat de leden samen de kracht

van Donatus bepalen. Een gemeen-

schapsgedachte die er inmiddels toe

heeft geleid, dat er ruim 75% van alle

kerkgebouwen in Nederland bij

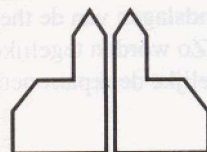
Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk

gesprek met één van onze adviseurs.

Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel. 073-612 21 66

WELKOM AAN DRS. I.D. HAARSMA

C.J. Smelik

A aan de Broederweg

Deze week willen we bij u introduceren drs. I.D. Haarsma, die door de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs benoemd werd tot docent (in deeltijd) in de Wijsbegeerte. Op dinsdag 28 mei werden de drie benoemde docenten gezamenlijk ter synode ontvangen en welkom geheten: drs. Rose, drs. Haarsma en drs. Van de Kamp. Over die ontvangst zult u elders in dit blad wel iets lezen. In deze kolommen wil ik graag iets vertellen over de persoon en het werk van de nieuwe docent Haarsma.

De filosofie is een belangrijke hulpwetenschap voor de theologie. Zo is het altijd in de geschiedenis van kerk en theologie geweest. Aan onze Universiteit werd na de Vrijmaking het onderwijs in de wijsbegeerte achtereenvolgens behartigd door K. Schilder, C. Veenhof, J. Douma en K. Veling. Juist omdat in de theologie heel vaak vanuit bepaalde filosofische ideeën wordt gedacht, is het belangrijk dat de Kamper studenten kennis en inzicht krijgen in die ideeën. En wel direct aan het begin van hun studie. Zo is het dan ook geregeld op het collegerooster. Het gaat om bezinning op zaken die de grondslagen van de theologie raken. Zo worden tegelijkertijd niet-christelijke denkpatronen ontmaskerd.

Drs. Haarsma heeft nu de taak gekregen – en hij heeft die met blijdschap aanvaard – om via het onderwijs in met name de geschiedenis van de wijsbegeerte de studenten

wegwijs te maken in de stromingen en bewegingen van de filosofie. Hij zal dat mogen doen op het niveau van de raakvlakken tussen filosofie en theologie. Dat is altijd boeiend.

Het is een opmerkelijk iets dat drs. Haarsma, evenals zijn voorganger dr. K. Veling, 'van huis uit' een

man is van de exacte wetenschappen: natuurkunde, scheikunde en wiskunde. Zijn studie filosofie had ook deze invalshoek.

Van nu af mag de invalshoek de theologie zijn. Dat is voor hem een vreugde. En voor 'Kampen' is een man uit de wereld van de exacte wetenschappen een fijne ervaring in de studiegang van de studenten.

Drs. Haarsma geeft al enige jaren les in de wijsbegeerte aan het Greijdanuscollege en aan de GHBO in Zwolle. Het doceren is hem dus niet vreemd.

Hij zal zeker ook de studenten in Kampen weten te enthousiasmeren voor een vak, waarvoor zij doorgaans niet zoveel voorliefde hebben.

Maar het belang van dit vak is en blijft groot, juist omdat de geschiedenis van de wijsbegeerte niet stilstaat. Het filosofisch denken blijft zich ontwikkelen, vandaag en morgen. Dus eigentijdse wijsbegeerte vraagt ook de aandacht.

We spreken de wens uit dat drs. Haarsma de wijsheid die van Boven is mag doorgeven aan hen die in de komende decennia (van de 21e eeuw) zich prepareren op het werk van evangelieverkondiger.

HET BEGON IN DORDRECHT

Peter H. van der Laan

Synode-impressies

We worden in Berkel steeds meer eigen met elkaar. We ontwikkelen een eigen groepstaal. Daarin spelen plaatsnamen een opmerkelijke rol. 'Leeuwarden bedoelde', zegt er iemand. 'Ja, maar Ommen stelde vast', reageert een ander. 'Groningen-Zuid veranderde toch Arnhem', is de stelling van een derde. De bestuurders, laat staan inwoners van al deze steden en dorpen zullen er niets van merken, er ook niets van begrijpen als je het hen zou vertellen. Maar wij begrijpen elkaar. De generale synoden kennen we op een rij. We kunnen elkaar zelfs overhoren: Kampen-75, & oningen-78, Arnhem-81 enzovoort tot Ommen-93. Al die verschillende synoden hebben hun bijdrage geleverd aan besluitvorming, regelgeving en inrichting van ons kerkelijk leven.

'Het begon allemaal in Dordrecht', stelde iemand deze week op het spreekgestoelte. De geachteafgevaardigde ging wel heel ver terug in de tijd met zijn opmerking, naar 1574. In dat jaar werd in Dordrecht de eerste synode, die van nationale betekenis was voor het ontstaan van ons kerkverband, op Nederlands grondgebied gehouden.

We zaten middenin een discussie over de kerkorde. Eigenlijk ging het over de eredienst. Een paar weken geleden hadden we besloten dat we het studie-rapport mochten behandelen, en daar gingen we dan echt aan beginnen. Maar de bespreking spitste zich eerst toe op het artikel in & kerkorde dat over de 'orden van dienst' gaat. Aan de goed-gekeurde orden moeten de kerken zich houden, zegt artikel 65 KO. Zo'n artikel was er in 1574 nog niet. In 1618/19 vond 'Dordt' dat ook niet nodig. In feite is het nog een heel jong artikel: nog geen 25

jaar oud! Sinds 1978 staat het zo in onze kerkorde. Wat zijn we daarmee opgeschoten. Doet het ons goed of worden we er niet goed van? Dat was de onderliggende vraagstelling.

Van natuur v b regels naar gevoel

Een reis inde tijd naar 1574 is heel boeiend. Je moet natuurlijk wel wat van geschiedenis houden. Maar zelfs bestudering van het kerkrecht uit die tijd kan boeiend zijn. Dat heb ik - om ook eens een persoonlijk getuigenis af te geven - ervaren. Wat ik er zo mooi aan vind is de ontdekking dat de kerken in die begintijd onbekommerd omgingen met hun eigen regels. Ze vonden ze - om zo te zeggen - on-

Foto en tekst: R. ter Beek.

De ouderlingen van de Particuliere Synode Utrecht hebben alle ruimte, nu de predikanten zijn overgeplaatst naar de moderamentafel. Dit is br. M. Douma uit Amersfoort. Tot voor kort dikwijls gezien te Zeist, huize De Wijngaard. Ten overstaan van de christelijke gereformeerde delegatie legde hij de vinger bij het 'fugatisch thema' van de menselijke onvolkomenheid in de gereformeerde leer en het gereformeerde leven. Het was de week voor Pinksteren, br. Douma signaleerde: 'wij spreken dezelfde broedertaal'. Alleen! niet allemaal even dichtertlijk.

der het werk door uit! In de ontwikkeling van de kerkorde zie je mensen bezig. Binnen een halve eeuw, van 1570 tot 1620, hebben ze een compleet kerkelijk leven ingericht. Van de gereformeerden is destijds ook al gezegd dat ze goed konden organiseren. Dat deden ze zeker in het kerkelijk leven. Het groeiproces van het kerkelijk leven stond onder invloed van Woord en Geest. Op een geestelijke manier gingen ze om met hun afspraken en regelgeving. Dat verliep heel natuurlijk: regels waren nodig, ze wisten ze te gebruiken en ook makkelijk weer bij te stellen.

Na Dordrecht-1618/19 gaan de kerken een periode van stabilisering in. Dat gebeurde ook in samenhang met het staatkundig en maatschappelijk leven. Ontwikkeling, verfijning, versiering: het was er allemaal in ons landje sinds de gouden eeuw. Daarna leverden barok en rococo de duidelijkste voorbeelden van stylering van de natuur volgens wiskundige regels. De kerkorde werd een soort grondwet, die een uitwerking kreeg in een stelsel van verfijning, aanscherping en versiering met extra toepassingen en voorzieningen voor allerlei situaties. In regelgeving wordt veiligheid en geborgenheid ervaren. Die stijl is in onze kerken herkenbaar gebleven. Het leven gaat immers verder. Op de oude stam groeit met elke aantredende generatie nieuw leven. Maar de jonge scheuten geven ook ongecontroleerde groei. Sommigen vinden dat wel mooi staan. Anderen leiden dat liever langs palen en stokken. 'Wildgroei' heet dat dan. Voor wildgroei zijn we in ons kerkelijk leven heel beducht. Veel nieuwsregels worden uit angst voor dat verschijnsel vastgesteld. Alleen een goed geor-

dende kerk kan een passende werkplaats zijn voor de Heilige Geest. Maar het leven zoekt nieuwe wegen en vindt uitwegen. Dat komt van binnenuit. Het is niet direct aanwijsbaar, niet bestuurbaar, niet te voorspellen. Het is eerder een gevoel. Vanuit dat gevoel worden nieuwe richtingen gekozen. Een andere tijd dient zich aan in wat mensen zoeken. Is dat ook een beweging van de Heilige Geest?

Liturgie groeit met de tijd mee

De regelgeving over de liturgie volgt ook dit groeiproces. Elke zondag zal de gemeente **samenkomen**, dat hoefde **eigenlijk** niet eens **vastgelegd** te worden. De **kerkenraden** zullen **samenroepen**. Tweemaal **zullen** de kerkenraden dat doen, werd **de regel**. En elke zondag zal de catechismus worden uitgelegd. Dat **was** eeuwenlang voldoende. **Toen** werd in 1933 een orde van dienst aanbevolen. Je mocht je eraan houden. Het hoefde niet. De kerken **waren** vrij in het **gebruik**. In 1975 kwam er ten orde bij. 'Groningen' breidde in 1978 de kerkorde uit met de verplichting om je ('s zondags?) alleen aan de goedgekeurde twee orden te houden. Op die regel kwam in 1993 een uitzondering voor 'aangepaste diensten'. Op onze synode liggen nu **voorstellen** om aan de bestaande regels een aantal bepalingen toe te **voegen**. Dat kan. **Wart** artikel 84 KO stelt dat in het belang van de kerken de aangenomen **regels** gewijzigd, aangevuld of verminderd kunnen **worden**.

De synode-commissie reageert echter **anders** op het **deputaten-voorstel**. Zij stelt de **synode** voor om het kerkorde-artikel te wijzigen. **Wart** de broeders van de commissie willen **terug** naar een 'grondpatroon'. Een omgekeerde **beweging** **maken** zij dus. Want ze voelen **aan** dat **met** regel op **regel** en aanvulling op uitzondering het **kerkelijk** leven niet gediend wordt. Geen aanvulling, maar eerder een **vermindering**.

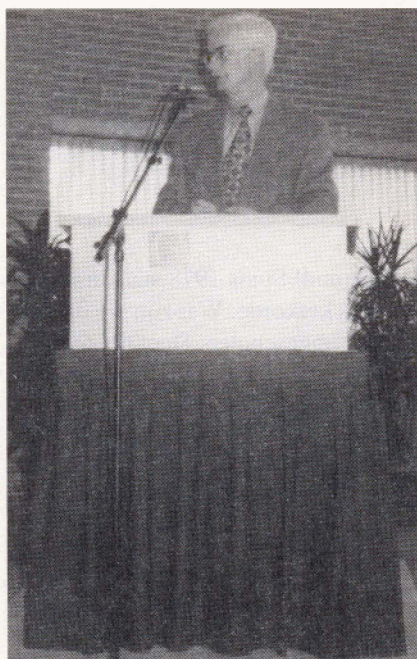

Foto en tekst: R. ter Beek.
Meneer de rector, prof. dr. J. van Bruggen. Hij stelt een synode die meedenkt zeer op prijs. De zaken van de theologische universiteit hebben de aandacht van de synode. Het verslag van deputaten-curatoren is al behandeld. Drs. W.H. Rose is benoemd tot universitair docent (voltijd) voor Bijbels Hebreeuws en andere semitische talen. Drs. I.D. Haarsma is benoemd tot universitair docent (deeltijd) voor de geschiedenis van de filosofie. Drs. P.W. van der Kamp is benoemd tot universitair docent (voltijd) voor de ambtelijke vakken (voor 6 jaar).

Breukvlak in de tijd

Regels wijzigen? Een artikel in de kerkorde veranderen? Daar **schrokken** anderen vreselijk van. Zij wilden wel erkennen dat aanvullende uitleg **nodig** is. Maar aan de bestaande **regels** kun je niet **dan na** zorgvuldige afweging **gaan** wijzigen. En afgaan op het **gevoel** is daarbij zeker **geen** argument. Op de synode wordt **naar mijn idee**, zo je wilt mijn gevoel, een breukvlak zichtbaar. Een cultuur van **vaste** en veilige regels **wordt** afgewisseld door een cultuur van relatie en **communicatie**. Twee **modewoorden**. Ik probeer ermee aan te geven wat in de mode is. Daar heb je **gevoel** voor **of** je hebt **het** niet.

Een voorbeeld leverde 'Ommen-93'. De synode beriep zich voor het besluit over het **vrouwenstemrecht** onder **meer** op de tijdgeest. In Groningen-78 had iemand al **gezegd**: vrouwenstemrecht **mag** best, maar we zijn er als kerken nog niet aan toe. Hij voelde het breukvlak **aan**. In 1993 was er niets veranderd in de argumentatie voor of tegen. Maar we waren eraan **toe**. Dat heeft Ommen **aangevoeld**. **Vrouwen** **mogen** gewoon meedoen bij het helpen aanwijzen van ambtsdragers. Maar niet iedereen deelt dat gevoel. Dat geeft **wrijving**. Die **wrijving** is **ook** merkbaar **op** onze synode in Berkel. In **discussies** wil de een vooral **aansluiting** bij de **bestaan&** regels. Een ander vraagt om (verstandelijke) argumenten om beslissingen te kunnen nemen. **Een derde** **denkt** gewoon aan te voelen wat **wijs** is en **wil** op basis daarvan afspraken maken. Het **duidelijkste** voorbeeld op onze **synode** is de **discussie** over het bijwonen van **kerkelijke** plechtigheden **op** uitnodiging van het koninklijk huis. **Sinds 1967** is dat onze deputaten uitdrukkelijk niet toegestaan. **Sommigen** wilden bij deze regel **blijven** en maakten zich ongerust **over** de voorgestelde **verandering**. Anderen **voelden** gewoon dat je dat vandaag de dag niet meer **kan** maken. Uiteindelijk werd deze oplossing gevonden dat alleen uitnodigingen voor **huwelijken** en begrafenissen **mogen** worden aanvaard. Dat werd als **aanvulling** op de beperking van **& regel** **megegeven**. En in dit besluit is het breukvlak zichtbaar: enerzijds de vormgeving van regels, **anderzijds** een keus voor een andere houding.

Ruimte voor groei

Niet alle groei is **wildgroei**. Geloofsleven wil doorgroeien. Die **beweging** **geeft** de Heilige Geest. Soms moet je ook **iets laten** **groeien**. Na een **tijdje** kun je nog wel bekijken of het **(te)** wild is. **Over** wildgroei en ruimte voor groei in de buitenlandse hulpverlening een volgende keer meer.

M

meegelezen

Verscheidenheid in de Christelijke Gereformeerde Kerken

Prof. dr. W. van 't Spijker tekent in *De Wekker* van 3 mei jl. een beeld van de verscheidenheid die er sinds de Dordtse synode in de Gereformeerde of Hervormde Kerk werd aangetroffen. Er waren theologische verschillen, maar ook een religieuze variëteit die leidde tot verschillen in geloofsbeleving. Dat werkte ook door na de Afscheiding en in onze eeuw:

De Afscheiding heeft van die situatie ook het hare meegenomen. Binnen de Afscheiding waren een aantal groepen en bewegingen die het ons onmogelijk maken om van één beweging te spreken. De Groningse afgescheidenen waren van een andere inslag dan de Geldersen, en deze onderscheidden zich opnieuw van de Utrechtse en Zuid-Hollandse afgescheidenen. Wie bedenkt dat deze verschillen nog versterkt werden door het feit dat de Afscheiding zich verspreidde langs de weg die de conventikels daarvoor reeds hadden aangegeven, verstaat, dat de afgescheiden kerken gekenmerkt werden door een grote mate van verscheidenheid. Zij verklaren voor een deel de spanningen en conflicten die in de boezem van deze kerken minstens twintig jaren lang in alle hevigheid hebben gewoed. Zij kwamen eerst een weinig tot stilstand toen men met vereende krachten besloot om een gezamenlijke opleiding tot de dienst van het Woord te stichten. En het leek er sterk op dat al deze onderlinge spanningen voorgoed overwonnen waren, toen de twee stromingen, die in 1837 uiteengegaan waren, elkaar weer hadden hervonden in

1869, bij de Vereniging die de Christelijke Gereformeerde Kerken in aanzijn riep. Met grote kracht en energie hebben deze verenigde kerken zich geworpen op de opleiding, de zending, het diaconale werk, de sociale arbeid, het onderwijs en tal van andere opdrachten meer. Toen kwam het tot een bloeiend bestaan van de Christelijke Gereformeerde Kerk. Maar ondergronds bleef de tweeheid bestaan, zoals deze dertig jaar eerder aan het licht was getreden.

Na 1892

Ook de kerken die in 1892 besloten om met de Vereniging niet mee te gaan, bleven dit karakter van verscheidenheid in geloofsopvatting soms en zeker ook van geloofsbeleving dragen. Binnen de Christelijke Gereformeerde Kerk ná 1892 waren op z'n minst de twee soorten van spiritualiteit herkenbaar. Wie de kerkelijke geschiedenis sindsdien bestudeert, komt tot de ontdekking dat zij voortdurend zich presenteerden. Aan de ene kant een meer dogmatisch ingestelde groep, bij wie de objectiviteit van Woord en belijdenis de toon aangaf. Bij de andere kant de sterkere nadruk op de subjectiviteit, de bevindelijkheid. Beide groepen vonden elkaar echter, afgedacht van sommige extremistische figuren, op het vlak van de geloofsleer, die ruimte bood of ook speciaal aandacht vroeg voor de eenvoudige ervaring van het geloof. De warme toon, de oprechte toewijding en de onderlinge verbondenheid, waren sterk.

Men kan niet ontkennen, dat deze karaktereigenschappen voor een deel gevoed werden door een gemeenschappelijk afwijzen van het gereformeerde standpunt inzake

doop en verbond. Men vreesde dat in de Gereformeerde Kerken de oppervlakkigheid het op den duur zou winnen van de ernst. Die vrees was niet ten onrechte. Maar dit gemeenschappelijke standpunt tégen de gereformeerden, met name tegen de Kuyperiaanse opvatting, bood niet een werkelijk gemeenschappelijk positief fundament voor een zeer noodzakelijk ineengroeien van de standpunten. De integratie die zo zeer noodzakelijk was, namelijk in het elkaar opnemen en tot één geheel maken van de geloofsinzichten en de geloofservaringen, is niet gelukt. Voor de oorlog niet. En na de oorlog evenmin.

Voor de oorlog

De zwakte van het christelijke gereformeerde kerkelijke leven is op een aantal punten zonder moeite aan te wijzen. De zaken die vandaag in de gereformeerde gezindte spelen, waren ook toen bekend. Hoe men ze ook benoemt, ze hebben te maken met de vraag omtrent het kerkelijke leven op maandag. In de politiek, in het onderwijs en in de journalistiek is het ons niet gelukt om iets eigens van de grond te krijgen. Het is zeker wel getracht. De geschiedenis daarvan wordt meestal niet uitvoerig gereleveerd. Men heeft getracht om te komen tot een eigen politiek orgaan met een herkenbare formule voor christelijke gereformeerde broeders. Het zou een soort onderafdeling hebben moeten worden van de Antirevolutionaire Partij, een eigen groep, die ook invloed zou kunnen hebben, maar die zich niet direct assimileerde met de anti's. Dit streven werd sterk gesteund door de leidinggevendende figuren uit onze kerken. Zij onderhielden een tijd-

lang **een** eigen orgaan. Het gebeurde om **enig** tegenwicht te geven tegen de oprukkende macht van de SGP, die men in **onze** eigen situatie niet al te veel wilde binnenhalen, omdat zij een **dochterproductie** was van de Gereformeerde Gemeenten. Dit streven naar een eigen politiek gezicht faalde.

Ook de eigen scholen, die **men** bewust heeft **zoeken** op te richten, kwamen niet **goed** van de grond. Hier en daar verrees met veel moeite een christelijke gereformeerde school. Maar zij die er **van** wisten, roemden er niet **over**. Het **kerkvolk** was te weinig **betrokken**, de aandacht ervoor was gering, de **men**-sen blonken niet uit in ijver en werkzaamheid. Deze poging **om** in de **schoolwereld** een eigen geluid te laten **horen**, behoort tot het verleden. **Anderen** hadden een initiatief genomen, het onze slaagde niet. Dat er van een eigen pers sprake zou **kunnen** zijn, heeft men in de meest vurige ogenblikken wel **gehoopt**. Maar het is er **nimmer** van gekomen. De kerkbladen **namen** soms op **kleine** schaal de taak **over**. Maar dat dit een succes **was**, kan niemand zeggen. Zo is de presentatie naar buiten 'op alle terreinen des levens' **weinig voorspoedig geweest**. De vooroorlogse pogingen om als **kerken** iets te zeggen, zijn niet geslaagd.

Na de oorlog

Het kerkelijke leven na de oorlog, bracht voor onze kerken **een** niet gedachte mogelijkheid om een eigen taak en plaats in te nemen. Zelden is het **echter** gelukt om de positie **van** onze kerken klaar en duidelijk aan te geven. **Naarmate** de jaren verstreken is er zelfs sprake van een kenmerkende ongewisheid, een onduidelijkheid in de presentatie, **een** afnemende **invloed**. Dat wij een middenpositie 'tussen de vuren' innamen, was voor **een** groot deel tegelijk onze zwakte. De naoorlogse sfeer van opbouw deel& zich **ook** aan de kerken mee. Het jeugdwerk, de zending, de opleiding en nog **enkele** terrei-

nen meer, lieten iets zien van de kracht die in de overtuiging schuilt. Wij dienen dit niet te ontkennen. Het zou teken van ondankbaarheid zijn, wanneer we de uitbouw van zo vele activiteiten uit het oog zouden verliezen. Maar het zou weinig realiteitszin verraden, wanneer we vergaten dat een **middenpositie slechts** houdbaar is **wanneer** de eigen kracht op goede gronden **rust**. Zij mag niet voortkomen uit een anti-houding: niet-gereformeerd, **niet-gereformeerde gemeenten**.

Deze middenpositie bracht **mee**, dat wij, nu van extremisten afgezien, de zaken **redelijk** bij elkaar wisten te houden. De Gereformeerde Kerken kenden cruciale jaren na de oorlog. Scherpe conflicten leidden tot scheuring en **splitsing** in de kerken. De Gereformeerde G e meenten pasten tweemaal een zuivering **toe**. Wat in hun ogen te links **was** werd uitgebannen, **even** als wat in hun kerken **als** te rechts en **beperkend** werd **ervaren**. Zij **zochten** in de conflicten naar een middenpositie. Wij hadden **zulke** conflicten niet. De zaken werden gaande gehouden op redelijke wijze, d e ons van buitenaf het predikaat 'vreedzaam', 'tolerant', 'geen scherpstijpers' en dergelijke meer bezorgden. In de jaren '60 **werd ons** zelfs het 'charisma' **van** de eenheid **toegekend**, alsof het een ereprijs was. Kenners wisten beter. Achter deze **eenheidsidee** **stond** immers een mechanisme van gewenning aan onderlinge partijschap. **Daarmee** hadden we leren leven, en het scheen dat dit **resultaat** had **geboekt**. Intussen brachten de jaren '60 **ook** andere factoren binnen ons kerkelijk bestaan aan het licht, die **een** zware last **legden** op de **werkelijke** beleving van **kerkelijke** eenheid. Een geheel van factoren is het dat hier genoemd **moet** worden, afkomstig uit verschillende invloedsferen. Daarover een volgende keer meer, DV.

UIT DE KERKEN

Beroepen te Wijnjewoude i.c.m. Oosterwolde (Fr.): R. IJbema, kand. te Kampen.

Aangenomen naar Utrecht-Noord/West: A. Buursema te Almkerk-Werkendam i.c.m. Breda, die bedankte voor Middelburg.

Beroepbaar

Roodeschool – De classis Warfhum heeft A. Krijgsheld te Uithuizen preparatoir geëxamineerd en beroepbaar gesteld. ☎ (0595) 43 43 50.

Intrede

Waardhuizen – Op zondag 2 juni jl. deed kandidaat **A.A.J. de Boer** te Kampen intrede in de gemeente te **Waardhuizen c.a.** Hij werd in de morgendienst door ds. C.J. Breen, emeritus-predikant te Drachten, in het ambt bevestigd en deed in de **middagdienst** intrede.

Beide diensten werden gehouden in het eigen kerkgebouw **van de gemeente, Waardhuizen 24, Waardhuizen**.

Nieuw adres ds. **De Boer**: Waardhuizen 22, 4287 LS Waardhuizen, ☎ (0183) 44 13 96.

Spreekconsent

Kampen – De classis Kampen heeft aan student **P.H. Vos** te Kampen een **spreekconsent** verleend voor een jaar; ☎ (038) 332 41 34.

Generale Synode

Berkel en Rodenrijs – De nieuw benoemde docenten van de Theologische Universiteit te Kampen zijn officieel op de synode ontvangen.

Deze docenten zijn: **drs. W.H. Rose**,

oudsemitische filologie en cultuur-geschiedenis van het Oude Nabije Oosten; drs. I.D. Haarsma, (ge-schiedenis van) de wijsbegeerte; drs. P.W. van de Kamp, ambtelijke vakken.

De synode besprak de afgelopen week verder het rapport van de deputaten-curatoren van de universiteit. Dit werd goedgekeurd, evenals een nieuw statuut. Als gevolg hiervan wordt & Stichting voor de financiële verzorging van de opleiding tot de dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken in Nederland, die bijna 50 jaar heeft bestaan, opgeheven. De stichting werd indertijd om juridischere-
den opgericht, omdat er op dat mo-
ment nog geen geordend kerkver-
band – zo vlak na de Vrijmaking –
bestond. De rechtspersoonlijkheid
van de kerken wordt tegenwoordig
geregeld via deputaatschappen, zo-
als in &. 52 KO is omschreven, al-
dus ds. C. van den Berg, lid van het
moderamen. 'Dat betekent dat de
generale synode rechtstreeks finan-
cieel verantwoordelijk is voor de
Theologische Universiteiten dat
dit in de periode tussen twee sy-
nodes gebeurt door deputaten-cura-
toren.'

Adreswijzigingen e.d.

Uithuizermeeden * Kerkenraad:
Postbus 14,9982 ZG. Scriba:
A. Knot, Tuinbouwweg 7,9982 EJ,
☎ (0595) 41 34 57 (pag. 50).
Zutphen * Predikant: J. Koele-
wijn, Het Zwanevlot 87,7206 CE,
postr. 3771876 (pag. 19 + 103).
Contact Commissie Gereformeer-
de Garnizoenskerken (CCGG)*
J.M. Meertens, ☎ (036) 537 21 39
(pag. 187).
Vereniging van Gereformeerde
Studenten te Wageningen
(VGSW) * Bestuur: Harke Dijk-
sterhuis, praeses; Bert Compaan,
abactis (a) (0318) 41 30 82; Inge
Kramer, fiscus; Mathijs Ooster-
huis, assessor (pag. 221).

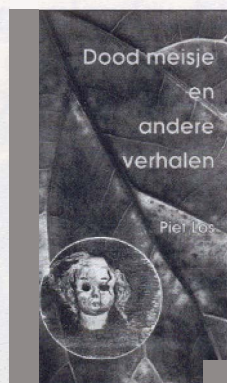
P.L. Los

Van gelijke beweging als wij

– over *leren van-, omgaan met- en behandelen van mensen zoals wijzelf zijn* –

In deze uitgave, het 24e deeltje van de serie *Pastoraal Perspectief*, behandelt de auteur diverse onderwerpen. De auteur, bekend om zijn heldere en tref-
fende toonzetting, behandelt onder an-
dere: hypnotherapie, valkuilen in de
hulpverlening, intolerantie en rouwver-
werking.

112 pagina's, ingenaaid, f 16,50

Piet Los

Dood meisje en andere verhalen

In deze uitgave beschrijft de auteur en-
kele situaties die u waarschijnlijk, on-
danks de herkenbaarheid, zullen ont-
roeren en intrigeren tot de laatste
bladzijde.

112 pagina's, ingenaaid, f 19,50

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.
Postbus 25,4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

